

ST

repertoár malé scény

A. Brousek —
Š. Felix:
Slepá ramena
(scénická montáž)

Klauniády

J. Škvorecký:
Etuda se slečnou
Stříbrnou

P. Hapka —
P. Rada:
5 shakespearov-
ských šansonů

K. Mareš —
J. Štáidl:
Hvězda na vrbě

Zpěvačka Věra Křesadlová na
snímku Viléma Sochůrka
Na titulní straně Tachezyho
snímky z představení pantomi-
cké skupiny Ladislava Fialky

SLEPÁ RAMENA

RECITÁTOR 1:

(Brousek: Prolog)

SCÉNICKÁ MONTÁŽ

Z POEZIE

I. SKÁLY,

S. NEUMANNA,

L. NOVOMESKÉHO,

F. HRUBÍNA,

O. MIKULÁŠKA,

A. VOZNĚSENSKÉHO,

J. JEVTUŠENKA,

M. HÖLUBA,

M. MACOURKA,

J. KAINARA,

J. GRUŠI,

A. BROUSKA

A Z PRÓZY

A. SOLŽENICYNNA,

A. DOVŽENKA

A J. PUTÍKA.

Nedávná minulosti soch velkolepě dutých
nedávná minulosti
dalekohlede zveličující vše
od poct po křivdy
Nedávná minulosti opravdových lží
nemůžeme se ti cynicky vysmát

Neboť se nestydíme za své chlapectví
že bylo příliš bezelstné příliš bezvýhradně
nadšené a neváhajíc
že bylo pravdivější než mohla být tehdy pravda

Naše nezapomenutelné
naše krutě vykoupené

Když jsme poprvé sami a bez dovolení povstali
v těsných škamnách
navzdory všem učitelským papouškům a chameleonům
nečekaně nízký strop omračoval naše zmatené hlavy
před očima se nám náhle zatmívalo
bez jakýchkoli hvězd

Naše nepochopitelné chlapectví
proklínané a litované
minulé bohužel i našťestí

.....
A tak jsem přistižen
rozpačitý
a možná dokonce i trochu stydlí se

jak je zase znovu
ale jinak
urovnávám
laciné obrazy po všech temných a zatuchlých chodbách
tuctové erární obrazy s inventárními čísly
obrazy bezbarvé jak dým v sálku kde se tleská
barvotiskové obrazy Leninovy

Neboť tehdy i já
a především já

Teprve desetiletý
v oleji a sazích smíchovské výtopy recituje
lhal jsem

navždycky třeba už

SESTAVILI

ANTONÍN BROUSEK

A ŠTEFAN FELIX

Z REPERTOÁRU

VOJENSKÉHO DIVADLA

POEZIE

(Hudba: „Kupředu levá“, následující text z magnetofonu)

(Putík: Indicie)

Jak skromný jsme národ! Jak neradi si sedáme do prvních řad! Přirozený pud nás žene dozadu: jen nebýt nápadný, jen nebýt na očích. Už kvůli chudákům, kteří do úmoru pobízejí: Račte kupředu, měli bychom srovnat krok s dobou.

RECITÁTOR 1:

(Skála: Máj země)

Rozkvétá v tisíc tváří den,
v tisíc snů, v tisíc diagramů.
Horoucí námi, námi jen
a prudce vystupuje z rámu

všednosti, kterou při staru
zarůstalo kdys naše dílo.
Svou vůli v rytmus bucharů
dnes tisíc hospodářů slilo.

Dnes tisíc mozků zaplane,
tisíc ramen se napře v řadě,
tisíc návrhů jedna dvě
se sejde na závodní radě.

Těm a těm krajské školení.
Liknavé přesvědčovat prací.
V plameni uvědomění
stranické kádry vykovat si,

vstřícný plán dohotovit včas —
Taková je dnes mluva naše.
Dnes její něhou zní náš hlas,
když ženy objímáme plaše.

*(Zvuk — zpěv ptáčeků — až do konce
druhé strofy následující básně)*

RECITÁTOR 2:

(Skála: dtto)

Nůž frézy v hřidel zabořen
odvíjí ocelové třísky.
Já chvěju se jak v loktech žen
pod kovu horoucími stisky
a cítím dynamu už hřmít,
když ocel tuhne do ingotů...
Jeřáb se leskne. A já třpyt
v něm vidím dělnického potu.

Mám v nozdrách tisíc vůní již;
parfumů, růží, chloroformů.
Jak ale voní život, když
soustružník překračuje normu!

Jsem v umných řečech necvičen
a věty v půli lámou se mi.
Já chtěl bych prostým gestem jen
dát přivonět vám k této zemi.

RECITÁTOR 1:

(Skála: dtto)

Toť svět náš, kterým dýcháme,
jenž vyrůstá nám pod rukama,
toť svět, jenž zanítil se snem,
toť radost z trosek vydupaná,

jenž má svůj rytmus, má svůj spád
dynam a hydraulických lisů —
To všechno chtěl bych dneska rád
vtěsnat vám, drazí, do dopisu.

Tož zazpívejte! Ať zní dům,
ať zazní plným hlasem dílna!
Ať na zdraví všem příštím dnům
zní poezie nová, silná!

RECITÁTOR 2:

(Neumann: 110 % štěstí)

Svoboda,

to je zítřek, jenž svítá.

Svoboda,

to je sto deset procent

obilí,

uhlí,

kovů,

svoboda,

to je

sto deset procent

vagónů,

traktorů,

svoboda,

to je

práce

úderníků,

stachanovců,

svoboda,

to je

splnění plánu.

Svoboda,

to je

sto deset procent

vytrvalosti

a víry.

RECITÁTOR 3:

(Solženicyn: Jeden den Ivana Denisoviče)

Volkovoj zahulákal na dozorce, že mají cosi hledat, ti si honem sundali rukavice a — rozepnout blůzy (v těch si každý schoval teplo z baráku), rozepnout košile! — a honem šmátrají, nemá-li někdo na sobě něco, co odporuje táborovému řádu. Káranec má povoleny dvě košile: spodní a svrchní, ostatní všechno dolů! — Tak si věznově z řady do řady podávali rozkaz Volkového. Party, které prošly dřív, měly štěstí, některé jsou už docela za bránou — ale tyhle — rozepnout! A kdo má vespod něco navíc, dolů s tím, a hned tady na mraze.

Teď s tím taky začali, jenže jim zmohlo — v bráně už se uvolnilo a eskorta rve od hlavní strážnice: „Pohyb, pohyb!“ Tak se Volkovoj smíloval právě když filcovali stočtyřku. Nařídil, aby se zapsalo, co má kdo navíc, večer ať to každý odevzdá sám do skladu a ať podá písemné vysvětlení, jak a proč to zatajil.

Copak Suchoy, ten má všechno erární, jen si posluž, nahmatáš jen prsa a duši, zato Cézarovi zapsali vlněnou košili a Bujnovskému nějakou vestu nebo břišní

pás. Bujnovskij hned spustil bandurskou, je na to zvyklý z těch svých minonosek, v táboře je třetí měsíc:

„Nemáte právo svlékat lidi na mraze! Neznáte devátý paragraf trestního zákona...!“

Mají. Znají. Ty to, kamaráde, ještě neznáš.

„To jste sovětští lidé? To jste komunisti?“ Paragraf z trestního zákona Volkovoj ještě snesl, ale jak uslyšel tohle, škubl sebou jako černý blesk:

„Deset dní do díry!“

A přitlumeným hlasem staršinovi:

„Večer ho tam strčíš.“

Ráno dávají do korekce neradi. V provozu je pak o chlapa míň. Ať si přes den zamaká, do díry půjde večer.

A korekce je hned tady, nalevo od táborové silnice. Je kamenná, má dvě křídla. To druhé dostavěli letos na podzim — jedno už nestačilo. Vězení má osmnáct cel, rozdělených přepážkami na samoty. Celý tábor je ze dřeva, jen to vězení je kamenné.

Vojenské divadlo poezie z Ruzyně úspěšně uvedlo scénickou montáž Antonína Brouska a Štefana Felixe Slepá ramena

RECITÁTOR 4:

(Vozněsenskij: Parabola)

Žalární stěny.
A úsvit je němý.
A osud poémy?
Poéma není.

A byla sedmihlavá
jak sedmihlavý chrám.
Je nemá. Jenom hlava
bez očí zbyla nám.

U špalku exekuce
se tyčí za noci.

.
Otírají si ruce
katovi pacholci.

RECITÁTOR 2:

(Neumann: 110 % štěstí)

Svoboda,
to je
sto deset procent
naděje,
života,
štěstí.

Pro tuto svobodu

my

dnes

do ulic,

do tříd,

na náměstí

jsme se vyvalili.

Pro tuto svobodu

dnes

všechna města republiky

jsme zaplavili.

Pro tuto svobodu

dnes

jsme svoje síly slili.

Pro tuto svobodu

my

tisíce paží,

tisíce hlav,

tisíce těl,

jediný dav

jsme vytvořili.

RECITÁTOR 5:

(Novomeský:

Nohama vzhůru)

Baletky výbuchů ve světě rozválčeném

po hlavách tancují,

po hlavách;

sukně se shrnují jim ve strašlivých
sprškách.

A tahle růže, temná, brunátná,
vyschlou hrud' staré Evropy dnes zdobí.
fontána, která v ohnících pramen má
a mrazně padá na hromadné hroby.

To je ten tanec vyschlé Evropy,
ten tanec po hlavách,
slova jsou zpěvrácena, překoceny sny,
naruby hudba, myslí zvráceny,
to je ten tanec po hlavách,
nohama vzhůru.

RECITÁTOR 1:

(Skála:

Pod černým
nebem slunečným)

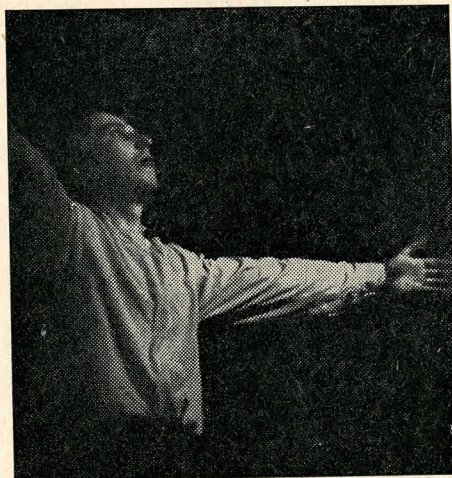
Zde zachvívá se skála
pod špičáky a luntý,
jak srdce hluboká a tvrdá.

Pod černým nebem uhlu
jdou vrchovaté huntý
a za nimi
celá
epocha naše hrdá.

Kupředu
mechanických kladiv dupající stáda
se útokem ženou.
Jak hodiny v útrokách země
zní sbíječek údery přesné...

To horník
jak Atlas epochu tuto
zvedá na ramenou
a v kolenou nepoklesne.

Každou lopatou, každou tunou
vzpírá
budoucnost slunnou.
A kamenolom veršů
a horká staveniště
drtí tíž nápor slunce.

RECITÁTOR 3:

(Solženicyn: Jeden den Ivana Denisoviče)

Seňka ještě odsekával led, a Suchov už popadl metličku s ocelovými drátky a drhl zeď sem a tam, sem a tam. Ošoupal tak horní řadu tvárnice — skoro na čisto. Zbývala už jen tenounká našedlá sněhová vrstvička. Zvlášť důkladně vydrhl spáry. A práce se rozjela. Až budeme mít dvě řady a vyrovnáme staré chyby, tak už to půjde jako po másle. Ale zatím musíme mít oči jak ostříž!

A už ji Suchov žene, už žene vnější řadu k Seňkovi. Seňka už se taky v rohu utrhl

od Turina a taky jede Suchovovi naproti. Suchov mrkl na nosiče — maltu! Sem s tou maltou, dělejte! Práce najednou jen letí, člověk si nestačí ani nos utřít. Turin občas houkne: „Maltúú!“ A Suchov zrovna tak: „Mal — túú!“ Kdo umí vzít práci za pravý konec, hned je pro chlapy kolem sebe taky něco jako parták. Suchov si umíní, že nezůstane pozadu za druhou dvojicí — a kdyby mu nosil maltu po můstku vlastní bratr, i toho by uhonil.

RECITÁTOR 2:

(Neumann: 110 % štěstí)

Tak
my
dnes,
dělníci,
rolníci,
úředníci,
my,
milióny
pracujících,
nastupujeme:

My
všechny dělníky světa
předeženeme.

My
postavíme.

My
vybudujeme.

My
základy vykonáme.

My
celý svůj život
dnes
do práce dáme.

My
roky dva
tryskem
poletíme.

My
všechny stroje
naplno
rozezpíváme.

(Následující verše z magnetofonu)

(Macourek: Školní)

Tato čára se nazývá poledník
Jasně?
Rovnoběžky se stýkají v nekonečnu
Jasně?
Nekonečno je nekonečné
Jasně?
Vše je poznatelné
Jasně?
Vám to není jasné?
Tedy ještě jednou ...

RECITÁTOR 3:

(Dovženko: Z deníku)

Plukovník K. mi vyprávěl příběh svého přítele. Námět hodný Shakespeara. Při jednom náletu, jehož se sám zúčastnil, zahynul nejlepší velitel letky. Před očima svých bojových druhů postupně sestřelil tři nepřátelská letadla, zaútočil taranem, zasáhl čtvrté, a sám s hořícím letadlem padal jako ohnivá střela na nepřátelské území. Uctili jeho památku slavnostním projevem. Později mu byl udělen titul hrdiny Sovětského svazu in memoriam... Po válce se ukázalo, že dopadl na nepřátelské území živ, napůl ohořelý, raněný. Vyléčili ho. A najednou se dozvídá doma, že ho zbavili titulu hrdiny atd. atd.

„Co jsem udělal, soudruzi?“

„Všecko je jasné. Byl vám udělen titul hrdiny...“

„Ano!“

„In memoriam. A vy jste živ.“

„Nechápu. Má proto můj čin menší význam?“

„Nejde o čin. Příkaz zněl — in memoriam. A vy jste tady. Už to neodpovídá formě rozkazu... a proto... nejste žádný hrdina. Aby vám mohl být udělen titul hrdiny, museli bychom zrekonstruovat celý případ. A kde máte důkazy? Kdo vám může dosvědčit vaše hrdinství?“

„Ti a ti.“

„Všichni jmenovaní padli.“

„Co mám dělat?“

„Chyba je, že jste živý. Mohl jste se přece v zajetí zastřelit?“

„Počkat... Co jste to řekl?“

„Když jste hrdina, proč jste se vzdal?“

„Nevzdal jsem se. Spadl jsem na nepřátelské území a jen zázrakem jsem neuhorel.“

„Hm. A kdo vám dokáže, že to bylo tak, a že jste neudržel v ruce pistolí?“

RECITÁTOR 5:

(Hrubín: Srpnové poledne)

Živote, postůj,
tohle je jistě ta chvíle chvil!
Teď musíš stanout!
Kdyby ses pohnul, čím bych dál žil?
Živote, postůj,
dám ti všechno, celou svou bytost,
postůj, máme poslední příležitost!

RECITÁTOR 2:

(Neumann: 110% štěstí)

Dnes
kroky zahřměte,
ulice!

Zaječte
sírény,
zazvoňte zvony!

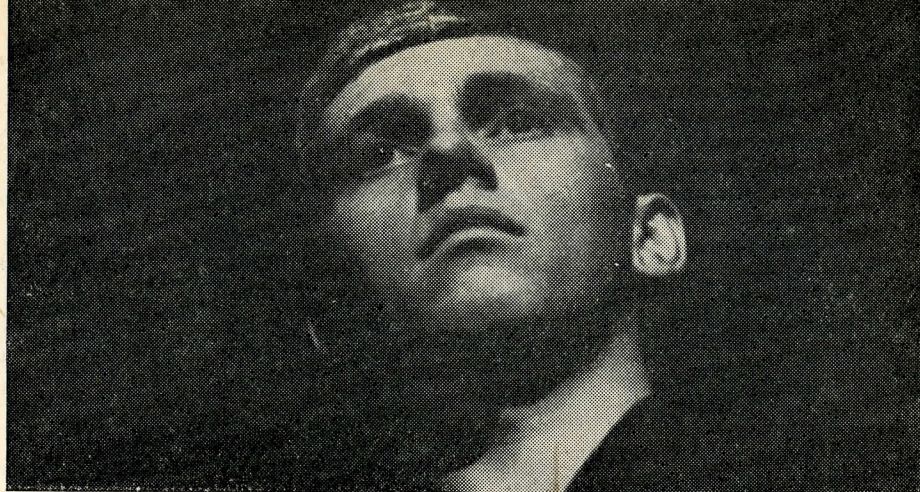
RECITÁTOR 1:

Dnes
my,
tisíce,
miliony,
jdeme.
Duníme.
Pochodujeme.

RECITÁTOR 6:

Dnes
za řadou řada
se valíme.

R 1: Drtíme.
R 2: Lámeme.
R 6: Burácíme.
R 1: Letíme.
R 2: Ženeme.
R 6: Doháníme.

RECITÁTOR 7:

Dnes
my,
tisíce,
milióny,
k velké přehlídce
nastupujeme.

RECITÁTOR 2:

My,
muži a ženy,

RECITÁTOR 1:

My,
mašiny, jeřáby,
traktory.

RECITÁTOR 6:

My,
stavy,
frézy,
autogeny.

RECITÁTOR 7:

My,
elevátory,
my,
mašiny.

RECITÁTOŘI :

1: jeřáby
2: traktory
6: mlátičky
7: my
1: slaví
2: frézy
6: ingot
7: most
1: my
2: hrot
6: sirény
7: kolo
1: rychleji
2: my
6: plech
7: vchod
1: my
2: dech
6: my
7: mech
1: my
2: my
6: my
7: my

*(Zvuk: zrychlená frekvence lidské řeči,
ukončená gongem, na závěr metronom)*

(Jevtušenko: Stalinovi dědici)

Mlčel mramor,
 mlčelo sklo, lesk po stěnách.
 Mlčela stráž,
 ve větru do bronzova ztuhlá.
 Z rakve se trochu kouřilo.
 Dech skrze škvíry tence táh,
 když přes práh mauzolea vznášela se truhla.
 Plula pomalu,
 hranami rovnajíc bodáky podle cest.
 I ona mlčí —
 i ona!
 — mlčení však škrtí.
 Svíraje mračně nabalzámovanou pěst,
 ke škvíře tiskl oko muž,
 jenž nasadil si bledou masku smrti.
 Aby si pamatoval všechny,
 kdo ho nesli ven:
 mladíčky, nováčky od Kurska, od Rjazaně.
 Aby kdy později,
 v nejpříznivější den
 vstal ze země, vstal silnější
 a došlápl si na ně.
 Má cosi v úmyslu.
 Jenom si trochu zdřím, aby se posílil.
 A já se obracím k své vládě se žádostí:
 Zesilte dvakrát, třikrát stráž
 tam u té mohyly.
 Ať Stalin nevstane.
 A se Stalinem nic už z minulosti.
 To netýká se vlajky nad Berlínem
 a Turksibu
 a Magnitky,
 ne, tato minulost,
 ta navždy žije ve mně.
 Já na mysli mám nevinné
 a vězení
 a prohlídky,
 zapomenutí na štěstí mé země.
 Z nás každý čestně taval kov.
 A každý čestně sil.
 A čestně maršem šel,
 když do řad zatroubili.
 On se nás bál.
 Na lehkou váhu bral —
 v paměti velký cíl —
 že také prostředky
 musí být rovny velikému cíli.
 Daleko viděl!
 Dál než za svůj skon.
 Zanechal dědice, zákonů boje znalý.
 Příkázala mi strana
 nemít, neznat klid.

Ať si kdo říká

Utiš se!

já dokážu to ztěžít.

Mně, dokud dědici Stalina budou žít,

bude se zdát,

že Stalin ještě v mauzoleu leží.

RECITÁTOR 5:

(Hrubín: Srpnové poledne)

Živote, postůj, já jsem tvůj,
mám ústa, oči, noc a řeku,
miluji, vidím, hořím, teku,
radostem pláč můj obětuj,
na čelo polož vrásku k vrásce,
mé rty dej nocím, smrt mou lásce!

RECITÁTOR 3:

(Macourek: Podivné)

Řekl jsem
že by slunce mělo svítit
ještě jasněji
že by sníh měl jiskřit
ještě čistěji
že by se píseň měla nést
ještě vznosněji
nad naší hladovou duší...
A hle
jedni mi řekli
že slunce svítí jako nikdy
že sníh je bílý s dostatek
že píseň se úchvatněji
nemůže ani nést...
A ti druzí
kteří nenávidí světlo
kteří po staletí skrývali slunce
špinili sníh
a škrtili píseň
ti mi tleskali jako posedlí.

RECITÁTOR 5:

(Holub: To slovo)

Slyším slova básníků
sypající se jako cukr
do kvetoucích korun.

Ale to není to slovo.

RECITÁTOR 4:

A slova řečníků,
jako když bryčka jede s kopce
a skáče radostně přes kameny.

Ale to není to slovo.

RECITÁTOR 3:

A slova
jako poleva na kypících davech.

Ale to není to slovo.

RECITÁTOR 4:

A slova milencova
jako perlové náušničky
v tvých uších.

Ani to není to slovo.

RECITÁTOR 3:

Ale slyším dva kluky
smlouvající si cestu

do Hlubětína
nebo na Mars

a jeden říká:

No fakt, čestný slovo.

RECITÁTOR 5:

A to je to slovo,
pevný bod, o který
v prostoru a čase
osa zemská
bezděčně
opírá se.

RECITÁTOR 4:

**(Kainar: Člověka hořce
mám rád)**

Hlubokým lesům se hluboce obdivuji,
ze slunce vroucně se těším,
oceán chtěl bych za hrob mít
a strhují mě bouře.

Člověka,
toho mám rád.

A mám ho rád, ne protože je svatý
ve svém člověčenství propastném,
ne pro vašeň, již kolem sebe mlátí
jak chasník o hodech
svým novým opaskem,
já si nenamlouvám,
že by jeho hlava
byla velebný
a úctyhodný chrám,
kde by mu myšlenky
jak tlustí kostelníci
bloumaly vážně sem a tam,
já pro klasický profil
mladé strážničanky
ztratím stokrát rozum,
nikdy ale dech —
a tragično mi není lidská výsada:
mně tragický i zajíc připadá,
když brázdou podzimní se belhá
na nocleh.

RECITÁTOR 3:

Mám člověka rád,
že se nepoddává.
že ubíjený celá tisíciletí
i z hrobečku se vydrapkává,
i z ohně vyletí,
ať už jak Fénix,
nebo holoubátko.
On ví, že žít je sladko,
ach, tak sladko.

Když pije víno, oči přivírá
a archandělský chór mu na ponebí hrá,
očima muchlá dívenky
i krásné tvary váz,
rád sedá nad svou zahradou,
když vůně růží ve tmách jdou,
rád cítí v nohou zkřížených,
jak sladce trne čas,
ale když nadejde pak chvíle jeho hněvu
pro slůvko pravdy,
kterou zná,
hrdě svou smrt si vyhledá
a nechce od ní slevu.

RECITÁTOR 4:

Takový byls a dosud nezmátli tě.
Tož nespinkěj, ty vychytralé dítě,
a nedávej se nikým ukolébat.
Jsou ještě vlci za humny
a v tlamách plných debat
a Věčném Nepoznatelném a Marném
jsou skryty zuby
jako hřebíky.
Jdou polednice parnem, berou za kliky,
a v lukách tančí jezinky, dovedou
ulechtati
naduté mládence,
a na všech mostech stojí dosud svatí.
Podivnou řeč hlíny
slýchat v noci v hrobě.

Je srdce tvé zbraň nad bomby,
— je srdce tvé i měkké místo v tobě.

Hlubokým lesům se hluboce obdivuji,
ze slunce vroucně se těším,
oceán chtěl bych za hrob mít,
sladce mě strhují bouře.

Člověka hořce mám rád.

RECITÁTOR 3:

(Holub:
Jdi a otevři dveře)

Jdi a otevři dveře.

RECITÁTOR 5:

Třeba je tam venku
strom, nebo les,
nebo zahrada,
nebo magické město.

RECITÁTOR 3:

Jdi a otevři dveře.

RECITÁTOR 5:

Třeba tam pes škrabe.
Třeba je tam tvář,
nebo oko,
nebo obraz obrazu

RECITÁTOR 3:

Jdi a otevři dveře.

RECITÁTOR 5:

Když je tam mlha
spadne.

RECITÁTOR 3:

Jdi a otevři dveře.

RECITÁTOR 5:

I kdyby tam byla jen tikající tma,
i kdyby tam bylo jen
duté vanutí,
i kdyby tam
nic
nebylo.

RECITÁTOR 3:

Jdi a otevři dveře.

RECITÁTOR 4:

Alespoň
průvan
bude.

RECITÁTOR 2:

(Skála: V té jeseni)

Jak v epicentru zemětřesení
se zdviženým límcem v té jeseni.

Ó, klidné duše, obyvatelé rovin,
horský vítr duje se stránek novin.

Do našich hrudí vpadá, a nikoho nešetří,
do našich hrudí vpadá, do všech koutů
a závětří.

Zacuká ústy, v srdci zakvílí,
co k hvězdám rozpjalo tě před chvílí.

Pravdy, jež chladly mezi ikonami,
jdou ale znovu sluncem i blátem s námi.

Svět má víc barev, víc nachu, zelení
i sedí,
svět má zase víc otázek než odpovědí.

Do našich hrudí vpadá a nikoho nešetří,
ten neklid, ten neklid, to drsné, víchrné
povětrí.

RECITÁTOR 1:

Jak v epicentru zemětřesení
se zdviženým límcem v té jeseni.

Co to padá, jaké bolavé zbytky
do tvé planoucí tváře, jako do omítky.

Jedno jméno. Jedno železné jméno.
Tak milováno, tak nenáviděno.

Co všechno pohřbíš v sobě přetrpce,
co všechno mlčky rveš si ze srdce.

Oškrabujeme zlato z bysty,
držíme v rukou prapor. Je čistý.

Dějiny po právu měří. Čas parády smyje.
Zemře člověk. Dál jde revoluce, dál jde
historie.

Něco roste, něco se navždy hroutí.
Naše kovárna. A dál třeba koutí!

RECITÁTOR 2:

Jak v epicentru zemětřesení
se zdviženým límcem v té jeseni.

(Zvuk: disharmonický akord)

RECITÁTOR 3:

(Holub: Ruka)

Podali jsme ruku travě —
a je to obilí.

Podali jsme ruku ohni —
a je to raketa.

Zvolna
opatrně
podáváme ruku
lidem,
některým lidem.

RECITÁTOR 4:

(Hrubín: Srpnové poledne)

Živote, postůj,
tohle je jistě ta chvíle chvil!
Teď musíš stanout!
Kdyby ses pohnul, čím bych dál žil?
Živote, postůj,
dám ti všechno, celou svou bytost,
postůj, máme poslední příležitost!

RECITÁTOR 5:

(Holub: Operace)

Vzít do ruky
pracující srdce

RECITÁTOR 3:

(pravěkého ptáka, který zpívá šeptem),

RECITÁTOR 5:

pracující játra,
pracující játra

RECITÁTOR 3:

(podmořskou hladovějící houbu),

RECITÁTOR 5:

pracující duši

RECITÁTOR 3:

(zemi pod zemí,
nitkový
veletok naděje),

RECITÁTOR 5:

vyrvat nádor,
amputovat hřebeny bolesti,
udělat novou cévu,
novou tvář,

zašít,
obvázat,
zahodit jehelce,
odepnout peany,
umýt si ruce,
osušit pot,
zapálit cigaretu.

RECITÁTOR 3:

Říkat
teď už nepijte,

nevstupujte do jízdni dráhy,
nemilujte nešťastně,
nestřilejte po sobě,
šetřte se
šetřte se

RECITÁTOR 4:

(jako kdyby mohli poslechnout)

RECITÁTOR 3:

A znovu mýt,
sterilizovat,
brát do rukou...

RECITÁTOR 1:

Vydržet
o minutu déle
než krvácení,

RECITÁTOR 2:

než radioaktivita,

RECITÁTOR 1:

než vrahové.

RECITÁTOR 2:

Nic víc.

RECITÁTOR 3:

**(Kainar: O radosti
a vzteku)**

Až potkáš zrána svůj rozum
dobře vykloktaný
jemnou a šedivou vázankou
příškrčený
můžeš mu říci:

— Neusmál jsem se šílenství.
Nebudu spočítán smutkem.
Nebudu odrazen hanbou,

jež není moje.
Život je dobrý.

Já myslím — život pro radost.
Já myslím — život pro vztek.

RECITÁTOR 5:

(Gruša: Host)

O půl jedenácté
vešel ke mně muž podobný rybě
a pravil
— sedni si.
Bylo to nezvyklé
neboť jsem seděl.

RECITÁTOR 1:

Sedni si
a
mluv.

RECITÁTOR 5:

Řekl jsem
— protestuji

RECITÁTOR 1:

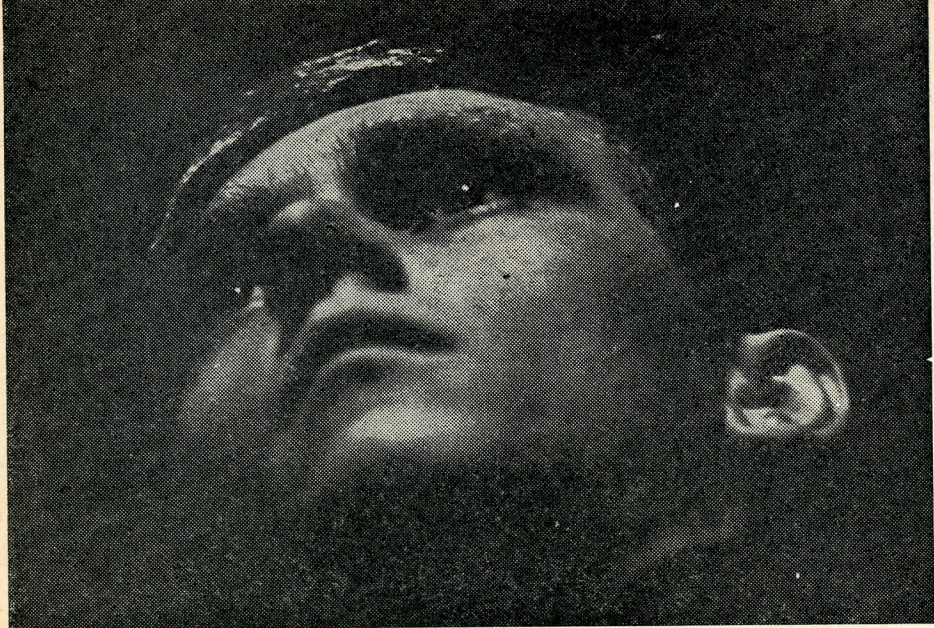
— Drž hubu a mluv
kdo jsou tvoji spoluvinníci
s kým ses viděl naposled
znal jsi přece Johana z Arcu
a co máš od Archiméda

RECITÁTOR 5:

Snad vydechnutím jsem mohl zadrmlolit
— což ji neupálili
a heuréka je i v čítance.

RECITÁTOR 1:

To stačí
abychom věděli
podepiš přiznání
a já tě popravím
neboť zítra je den poprav

Autorem snímků ze scénické montáže Slepá ramena je O. Boudný

RECITÁTOR 3:

A byl to mistr Gratius
plenitel
věšeč
čtvrťáč
mrskač
upalovač
et cetera
et cetera

RECITÁTOR 5:

A tu jsem pomyslel
že tohle je zrovna ten člověk
co šlapal po malíčkách Lorelei
co obehnal zdmi její zlatý hřeben
rozestavil stráže
a stráže stráží
... co vynalezly způsoby smrti
pro ty
kdož vynalezli způsob života...
... básnivé katoržníky
A ještě jsem pomyslel
že není proč mít trému
Koneckonců jsme sami
a on... zvyklý jenom na určitou
psychózu...

RECITÁTOR 4:

(Hrubín: Srpnové poledne)

Živote, postůj,
dám ti všechno, celou svou bytost,
postůj, máme poslední příležitost!

RECITÁTOR 5:

(Gruša: Host)

I vytáhl jsem kuchyňský nůž
a vložil mu jej mezi šesté a sedmé žebro
upadl tvář
ale... dýchal

RECITÁTOR 3:

A pravím
— půjdu k bratrům
a bude nás převelice

A pravím
— pojďme
a zapomeňme
smilovávat se

RECITÁTOR 4:

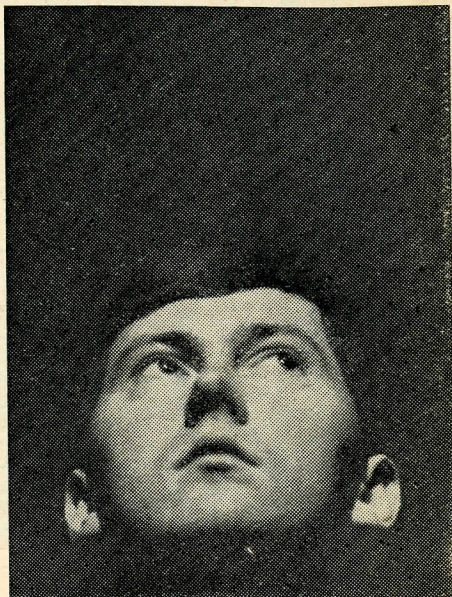
(Hrubín: Srpnové poledne)

Živote, díky, žes nestál!
Z každé chvíle se rodí tisíce nových
chvil.

RECITÁTOR 5:

(Gruša: Host)

A pravím
— pojďme
a zapomeňme
smilovávat se.

RECITÁTOR 3:

(Hrubín: Srpnové poledne)

Kdybys byl stanul, byl bych mrtev, nebyl bych žil.

RECITÁTOR 4:

Kdybys byl stanul, byl bych mrtev, nebyl bych žil,
a žiji jen proto, že jsem nikdy a nikde neměl stání,
i ona chvíle pukla žárem,
díky, žes nestál, díky ti za ní!

RECITÁTOR 1:

(Brousek: Epilog)

Ohlížíme se... Kdo se neohlíží
když se konečně odhodlal odejít
ze sytých spojených zápečí doprostřed
smrště světa
když tedy v tunelu zimní noci v průvanu
opouští rodičovský dům

Pod názvem DÍKY, ŽES NESTÁL uvedlo ruzyňské divadlo
poezie své pásmo na letošní hronovské přehlídce

a štít který kryl jeho dětství se za ním nezadržitelně snižuje
mění se v křišťálové ledovce naše dětství a chlapectví
jen jednu desetinu zahlédnout mohou vaše pátravé oči
devět desetin je v nás...

RECITÁTOR 2:

Přehrabujeme trosky zbořeníšť jež zbyly z provizorních kulís
z kašírovaných zdí
Potězkáváme v ruce každý kámen
ne proto že bychom snad kamenovat chtěli domnělé vinníky
Hlouběj a hlouběji chcem vnikat do sutin
aby v nich nezůstalo zapadnuté a zdeformované jak
vyjedené plechovky jak dětské hrníčky nic
co je potřeba zachránit bez čeho nemůžeme být
co musíme mít sebou kamkoli se pohneme
Hlouběj a hlouběji chcem vnikat do sutin
abychom pod nimi našli znovu původní základy
celistvou nerozkolísanou zem

RECITÁTOR 1:

Vrávoráme potácíme se
ano v kocovině
protože na tupé zátky v našich ospalých hlavách
na piliny v našich poddajných údech
na naše křečovitá ústa páchnoucí po zvětralých slivkách
na naše plíce utěsněné vydýchaným vzduchem
narazil právě čistý drsný a svěží vzduch
průvan vonící po kořání a prvních lepkavých lístcích

RECITÁTOR 2:

Protože věříme
že historie není orlojem
v němž by se po řadě za sebou ukláněli gypsoví věrozvěstci a apoštolové
protože nevěříme že by se její nepolapitelný elektronický čas
dal měřit v přesýpacích hodinách kde se vše bez konce
převrací jen vzhůru nohama
kde si donekonečna vyměňuje místo poušť s pouští
Proto se potřebujeme nabíjet záporným napětím
abychom mohli přitahovat klad

RECITÁTOR 1:

V tunelu zimní noci v průvanu
kdy na nejvyšších střeších po větru chrčí ochraptělé korouhvičky
kde ve dvorech kde dávno všechno sytá a spokojeně chrápe
do úpadu sami sebe obcházejí volci s dobráckýma očima
otáčejíce žentourem v němž už dávno není ani pleva
v tunelu zimní noci v průvanu

vlá pyšné chmýří mladíčků co s hlasy přeskakujícími
a přehnanými gesty horečně táhnou s kapslíky a špuntovkami
udělat konečně tu díru do světa již bude navždy vidět
do všech jeho tajů

V takovou chvíli v tunelu zimní noci v průvanu
na křižovatce uprostřed zšedlé Prahy
jakýsi pozdní chodec anebo předčasný dělník
váhá a rozhlíží se
hledá nejkratší cestu
těká kudy se dát
Na křižovatce pod vyhaslými semaforem nad kluzkým dlážděním
ohlíží se a rozhlíží
na všechny strany
kudy vykročit.

Na okraj první a poslední inscenace

Montáž z poezie a prózy současných našich a sovětských básníků a prozaiků je komponována do dvou souměrných částí. V 1. části jsme oficiální poezii padesátých let chtěli postavit do ostrého kontrastu (stříhovou vazbou jednotlivých poloh) k nepatetickým, neokázalým, životně pravdivým lidským faktům, jež nám v montáži zastupují úryvky z prózy A. Solženicyna a A. Dovženka. Verše L. Novomeského a A. Vozněsenského v této části představují pak polohu třetí, polohu, která v mnohém překlenuje a objektivizuje obě ostře vyhraněné kontrastní polohy.

Z tohoto rozložení poloh v první části naší montáže jsme vyšli i při jejím scénickém aranžmá, řešení v jevištním prostoru, při charakteristickém a charakterotvorném rozlišení jednotlivých recitátorů. Konkrétně:

Scéna byla rozdělena na dva kontrastní prostory ostře od sebe oddělené transparentem napjatým od portálu k portálu (na němž místo písmen nějakého univerzálního hesla jsme volili stylisticky čistší a výmluvnější rudé vykřičníky). Pro-

stor od transparentu k rampě ovládali Rec. 1 a 2, kteří s banálními, bombastickými gesty, až agresivně usměrněnými k divákům, recitovali poezii padesátých let se všemi charakteristickými znaky dobového, ilustrativního recitačního projevu. V prostoru za transparentem, v hloubce jeviště, byla umístěna na dvou hrubých zednických kozách nehoblovaná jošna, na níž seděli Rec. 4, 5, 3. Celou první část byli statičtí, pouze členění světlem tak, aby se i mezi nimi rozlišily zbývajících dvě polohy — ona ostře kontrastující s poezií padesátých let (Rec. 3) a poloha třetí, objektivizující (Rec. 4, 5).

Tempo prudkých stříhových kontrastů se v první části gradovalo až do pohybové montáže v kulminačním bodě pásma — kdy na jeviště k patetickým Rec. 1, 2 stylizovaně vpochoďují Rec. 6, 7, a společně pak neustálým zrychlováním frekvence pohybů a slov demonstrují své postupné odlidšťování, přeměnu ve stroje, otroky mechanických slov a pohybů: každý z nich je čím dál podřízenější svým stále rychlejším strojovým pohybům, jejich čím dál překotnější řeč za ně nako-

nec převezme zrychlená frekvence magnetofonu. V kulminačním bodě nastalého, neudržitelného mumraje náhle TMA — třístíc se úder gongu — hluboké ticho — pak čím dál jistěji a nezadržitelněji pracující metronom, čas — SVĚTLO — zde začíná druhá část,

která chce po destrukci pseudohodnot, dovršené v závěru první části, nahrazovat postupně tyto pseudohodnoty hledáním a ověřováním nejzákladnějších a nejprostších skutečných lidských hodnot: zde se uchylujeme k veršům současných českých básníků, od J. Kainara a M. Holuba až po J. Gruši.

Na scéně zůstávají jen Rec. 3, 4, a 5, kteří postupně sestupují s fošny v hloubce jeviště, postupně se členitě dostávají jevištním prostorem až k rampě. Ruší tak definitivně scénické aranžmá první části montáže, ruší rozdělení scény na dva kontrastní prostory, vzniká jediný celistvý prostor, který volně a plynule ovládají.

Významnou funkci leitmotivu mají v naší montáži obměňované verše F. Hrubína z básně Srpnové poledne, začínající

vždy „Živote, postůj...“. V kulminačních bodech montáže, v jakýchsi jejích švech, vždy na okamžik zastavují a orientují děj na scéně (tedy něco na způsob stop-triku ve filmu).

Ve druhé polovině druhé části montáže se náhle na scéně znovu objevují Rec 1 a 2., naši známí klauni z první části. Tentokrát se objevují zcela nepokrytě jako své vlastní karikatury, aby ve verších „jak v epicentru zemětřesení...“ demonstrovali, že jsou tu ještě, byť v neskonale skrytější a rafinovanější podobě nežli v první části.

Bezprostřední závěr pásma — báseň J. Gruši „Host“ — chce pak naznačit, že k definitivnímu „překonání“ či „vypořádání se s...“ může dojít jen aktivně a s plným vědomím, a že teprve pak budou připraveny předpoklady ke skutečnému zkvalitnění a zlidštění člověka, umění.

„Prolog“, předcházející montáži, hraje kupodivu skutečně roli prologu, tzn. že chce být jak jen možno civilním krédem celého souboru; pokouší se vyjádřit, proč se vůbec věnujeme této a ne jiné „tematice“, problematice. ŠF & AB

ETUDA

JOSEF ŠKVORECKÝ

SE SLEČNOU STŘÍBRNOU

EPIZODA Z ROMÁNU

LVÍČE

Všichni vyprávěli historky, jenom slečna Stříbrná mlčela. Blumenfeldka rozsvítila několik svíček porůznu po pokoji, a slečně Stříbrné se leskly oči, jako kdyby je měla z černých skel. Potom — málem jsem se lekl — začala taky vyprávět historku.

Krásnou historku. Skoro jsem neposlouchal. Otevřeným oknem proudil nikotinový kouř ven nad Vltavu a světélkoval v jejích odlescích. V dálce troubil výletní parníček, ševal noci a vánek červenové noci něžně kýval plameny svíček. Vyprávěla historku o muškách drosofilách, které kdysi krmila hroznovým cukrem v biologické laboratoři v Brně, a které se pak, po odhaleních velké biologické diskuse, staly politicky podezřelé. Vyprávěla o profesoru Volhejnovi, který je hájil, protože jejich život se pohybuje v cyklu pouhých několika dnů, takže rajským prostředím skleníku projdou za rok desítky muších generací, desítky dědicích pokolení, a vyprávěla o asistentu Poslušném, který je napadal, protože na jejich genech dokazuje zvrhlý učenec Mendelmorgan jakési zpátečnické teorie. Pil jsem vodu a z Mendelmorgana mě obcházela hrůza. Ale

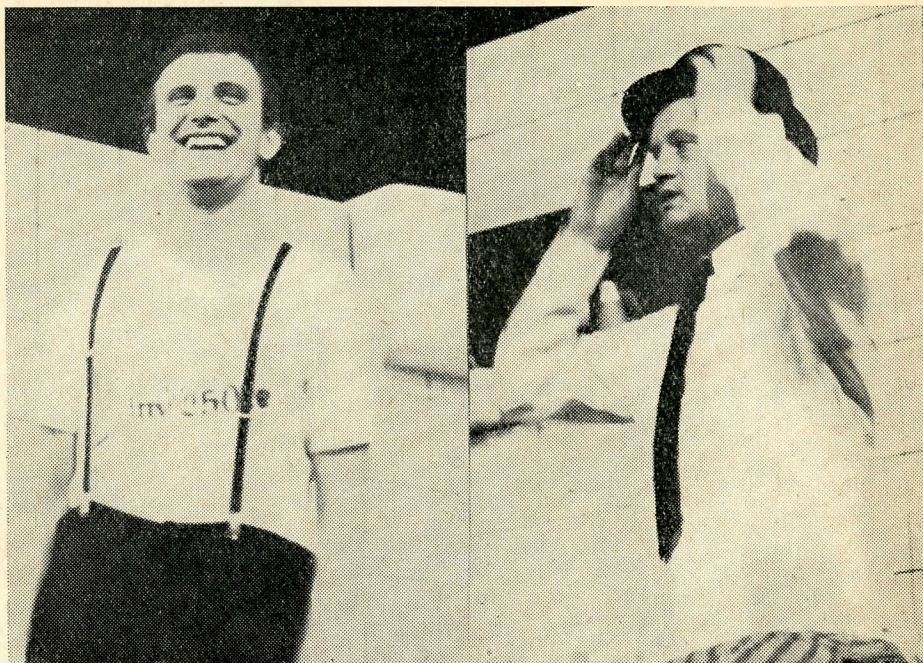
líbezná slečna Stříbrná se ujímala těch ovocných mušek proti asistentu Poslušnému, a profesor Volhejn je hájil dokonce na zasedání vědecké rady. Ano, hájil ty nedobré mušky dokonce i na zasedání závodní rady biologické laboratoře, ale tam je ostře napadl Gráf, topič, přečetl z brožury, co o nich říká Lysenko, a když se i pak profesor Volhejn odvážil něco namítat, opustil v čele rozhořčených soudružek uklízeček zasedání závodní rady a vydali se do místnosti pokusných zvířat, kde právě slečna Stříbrná lila morčatům do žlabu mléko. Tam — skandovali přitom heslo „Ať žije mičurinskolysenkovská biologie, náš vzor!“ — naplnily soudružky drosofilí skleník mlhou DDT z rozprašovače, a v ní ty politicky nespolehlivé mušky, které právě daly život nové generaci, zakončily existenci jednoho mušího rodu. Padaly ze skleněného stropu, mávaly křídýlky, hrabaly nožičkami, a slečna Stříbrná, která je chtěla hájit, dostala facku od soudružky z osobního oddělení. Pro jistotu pobili pak vyznavači správného směru v biologii ještě několik morčat, v úctě se vyhnuli vlčákovi, slintajícímu na zazvonění, a odešli vstříc dalším bitvám na vědecké frontě.

Na Škodově snímku Eva Pilarová v nové premiéře divadla Semafor

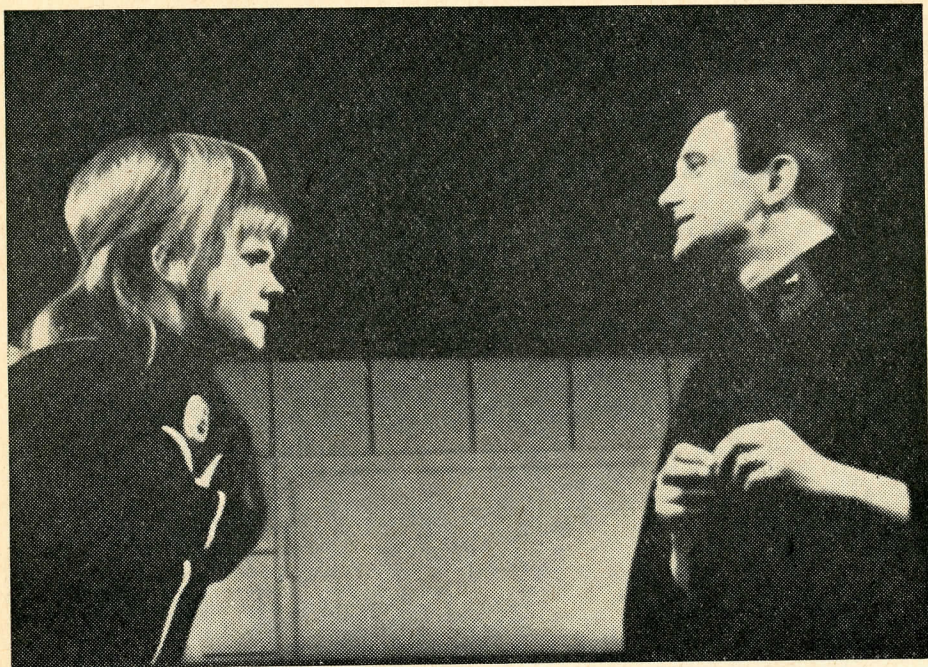
JIRÍ SUCHÝ

JIRÍ ŠLITR

Divadlo SEMAFOR uvedlo na scéně arch. J. Svobody a v režii J. Roháče Šlitrova a Suchého
bufooperu DOBRĚ PLACENÁ PROCHÁZKA

Vedle autorů a Evy Pilarové se v ní uvedli N. Urbánková a R. Gabzdyl. Šlitrovu hudbu s orchestrem nastudoval D. Brázda. Foto Jan Škoda

5 ŠANSONŮ Z CYKLU NA SHAKESPEAROVSKÁ TÉMATA

HUDBA PETR HAPKA

TEXTY PETR RADA

PÍSEŇ PRO HAMLETA

Volně ad lib.

4 Znáš toho mnoho a zas má-lo a ze všeho máš platit daň,
Dělej co dělej, třeba blázna, atřeba se i bláznem staň,
že jenom tušíš co se stalo, vezmi si místo kronik diaň,
když ti pak zbude ruka prázdná, sevři ji vpěst atouse braň,
přečti si osud Dánska z dlaně, vládnout máš lidem tak myslí na ně.
možná, žepek už nedáš ránu, snad bude pozdě i na obra-nu.
rychle ůni
rit. Shloupostí krutá zloba za ru-ku v ru-ce chodí,
Shnilého je-du si-zy ne-se-né hro-tem kordu
za to snad může doba, která víc slepců rodí, která víc slepců rodí,
Hmi stanou se dřív než brzy prostředkem lsti amordu, prostředkem lsti amordu,
než zdravo by-lo by, že s vrahem blb má spolky, šíří se dánským
Cmi vá-ha-vý Ha-mlete, Hamlet to ví a pře-ce rozpa-ky ne-roz-
státem, jak z těla lehké holky v záva-nu je-do-va-tém,
ho-ří podoben vo-dě v řece, dál k smrti ja-ko kmo-ři, G7 G
v závanu je-do-va-tém, pach divně hniloby. Po třetí D.C.al S.
dál k smrti jako kmoři vá-ha-ní nese proklete. a Coda
CODA G rit. G

Vládnout máš li - dem, tak myslí na ně.

PÍSEŇ PRO OFÉLII

Velebně *Dmi* *B7* *C* *A7*

10 Před léty, když jsem byla malá, hrála jsem pannám divadlo,
Té panně o-či za-ví-ra-cí léta-ma dávno vypad-ly,
Přesto se bojím, že se ztratí jednou ty o-či z hlediště.

Dmi *G7* *C* *C7*

snad, že i hry jsem sama psala, všechno v nich dobře dopad-lo,
vzpomínky však se stále vrací, i teď mě znova přepad-ly,
ty o-či, které mi vždy vrátí na chvilku vůni schodiště.

Fmi *G7* *Cmi* *A^b*

hrála jsem pannám na schodišti, ty schody vedly na pů-du,
nehraju pannám na schodišti, na tom co vedlo na pů-du,
tu vůni, která tolik vo-ni, do spánků bu-ší, be-re dech,

D7 *G7* *Cmi* *G7* *Cmi* *G7*

hrála jsem líp než na jevišti, tak hrát už nikdy ne-bu-du,
hraju teď lí-dem na jevišti, a snad už jinak ne-bu-du,
že člověk chce pak jenom pro ni hrát, jako tenkrát na schodech,

Cmi *G7* *Cmi* *Animato* *C* *F* *G7* *C*

tak hrát už nikdy nebu-du. *Fine* Jedna z těch pannen, kterým jsem hrála,
a snad už jinak nebu-du. Večer, když světla pohasnou vsá-le,
hrát jako tenkrát na schodech.

C *F* *G7* *C* *G* *G7* *C*

hedvábné šaty no-sí-va-la, lepší než já mě-la vne-dě-li.
pocit mám jako kdyby vsá-le ty dávné o-či mě-vi-dě-ly.

C *F* *G* *C* *Emi* *Emi* *F* *Dmi*

koukala strašně po-hr-da-vě a na mne, která jsem pro ni prá-vě
pro oči, kte-ré ze tmy prá-vě dívaj se na mě tak po-hr-da-vě

C *G7* *C* *C* *F* *G7* *C* *F*

hrá-va-la, a-by-ste vě-dě-li pro je-jí o-či za-ví-
hra-ju dnes, a-by-ste vě-dě-li, pro tyhle o-či za-ví-

F *Emi* *G* *G7* *C* *C* *F* *G7* *C*

ra-cí, nebylo nikdy nic dobrý dost, dalo mi tenkrát strašnou práci
ra-cí nebývá nikdy nic dobrý dost, do dneška mám stím strašnou práci

G *G7* *C* *C* *F* *G7* *C* *C* *rit.* *C7* *2x-DC al F*

slzama nedat na-je-vo zlost.
slzama nedat na-je-vo zlost.

PISEŇ PRO POLONIA

Allegro

1. vám se jak se mě-ní svět podle rytmu frá-zí a nikdy naněm
 2. plést se člověk mu-sí, po-mo-ci ne-ní žád-né, vždyť žije pro i-

není to, co nám prá-vě schá-zí, bez-radně život nesem,
 luži, že ta-ké tro-chu vlád-ne tou i-lu-zí, jak vínem.

ne-ví-me co je vhodné, až jednou za zá-věsem někdo vás kordem bodne,
 kdo o-pí-je se jednou, pro to-ho den je stínem a hvězdy pro něj blednou

od dob, kdy svět je světem, stává se nám tak stále, snad, že se příliš pletem
 pro ma-lý kousek moci, nebo jen mo-ci zdá-ní, be-zesné má-me no-ci,

do věcí své-ho krá-le, své-ho krá-le.
 bezradnost za svi-tá-ní, za svi-tá-ní.

tak bezradně nesem svůj o-sud z no-ci do dne, až jednou za zá-

věsem ně-kdo nás kordem bód-ne, někdo nás kordem bód-

ne.

F rit.

PÍSEŇ PRO STATISTU

Allegretto
Fmi B^bdim Fmi B^bdim Fmi E^bdim Fmi B^bdim Fmi Adim

1. Všimněte si prosím, velectění, i když kostým nosím, drahý není.
2. Promínte mi prosím, velectění, kostým který nosím, drahý není.

B dim E^bdim B^bmi E^bdim B^bmi C Fmi B^bmi Fmi C7 Fmi B^bdim

1. 2. vždyť mi ho krejčí spíchnul jenom tak, snad proto, že křičím

Fmi B^bdim Fmi B^bdim Fmi Adim B^bmi E^bdim B^bmi E^bdim

hanbu, slá-vu, vpoza-dí se křčím, vėsím hlavu, nemohu vlastně nikdy nosit

B^bmi C Fmi B^bmi Fmi C7 Fmi B^bdim Fmi B^bdim rit. f

nemohu vlastně nikdy nosit frak. Fine

frak. pochodové
B^b Cmi F D7 B^b E^b F7 B^bC7 F Cmi C7 F

Nejčastěji nosím šaty pro zbrojnoše,

F B^b C7 F B^b F C7 F Cmi

užiju si těch hadrů víc než dost, však jich má vždycky plný koše snad ita nejhorší

C7 A7 Dmi Cmi C7 F *Fastrot* C D7 G

společnost, snad ita nejhorší společnost. Jsou tyhle hadry k tomu dobrý taky,

G C D7 G C G D7 G C

aby v nich člověk pod balkónem stál, když z něho k lidu mluvěj fraky o tom, jak špatnej byl

D7 H7 Emi Ami D7 G F Cmi

mrtvej král, o tom jak špatnej byl mrtvej král. Na další obraz

C7 F F B^b C7 F B^b F C7

daj mi livrej sluhy, statisti nikdy fraky nenosí, zatím co nácka cpou si druhý,

F Cmi C7 A7 Dmi Cmi C7 F

novému krá-li nosím podnosy, novému krá-li nosím podnosy. D.C. al Fine

SHAKESPEAROVO KRÉDO

Moderato-velcebně

2 Herec je králem pouhým gestem ruky i když mu žezlo zprstů vypadlo.

Do prázdna může sáhnout prokorunu, do bedny vtělit zlato trůnu, jakoby ani

nehrál divadlo. Herec být musí tím, co právě věří, proč by se skrýval za lež mámení.

Musí mít vřdyky v slzách svého hoře hořkosti víc, než má ji mo-re, bo-řící hlavou

hradby z kamení. *Refr.* Musí být pravdivější nežli pravda sama, pak o-na bude chodit

k němu do školy a jako mozol-naté dlaně mozo-la-ma, i jeho srdce pokrýt

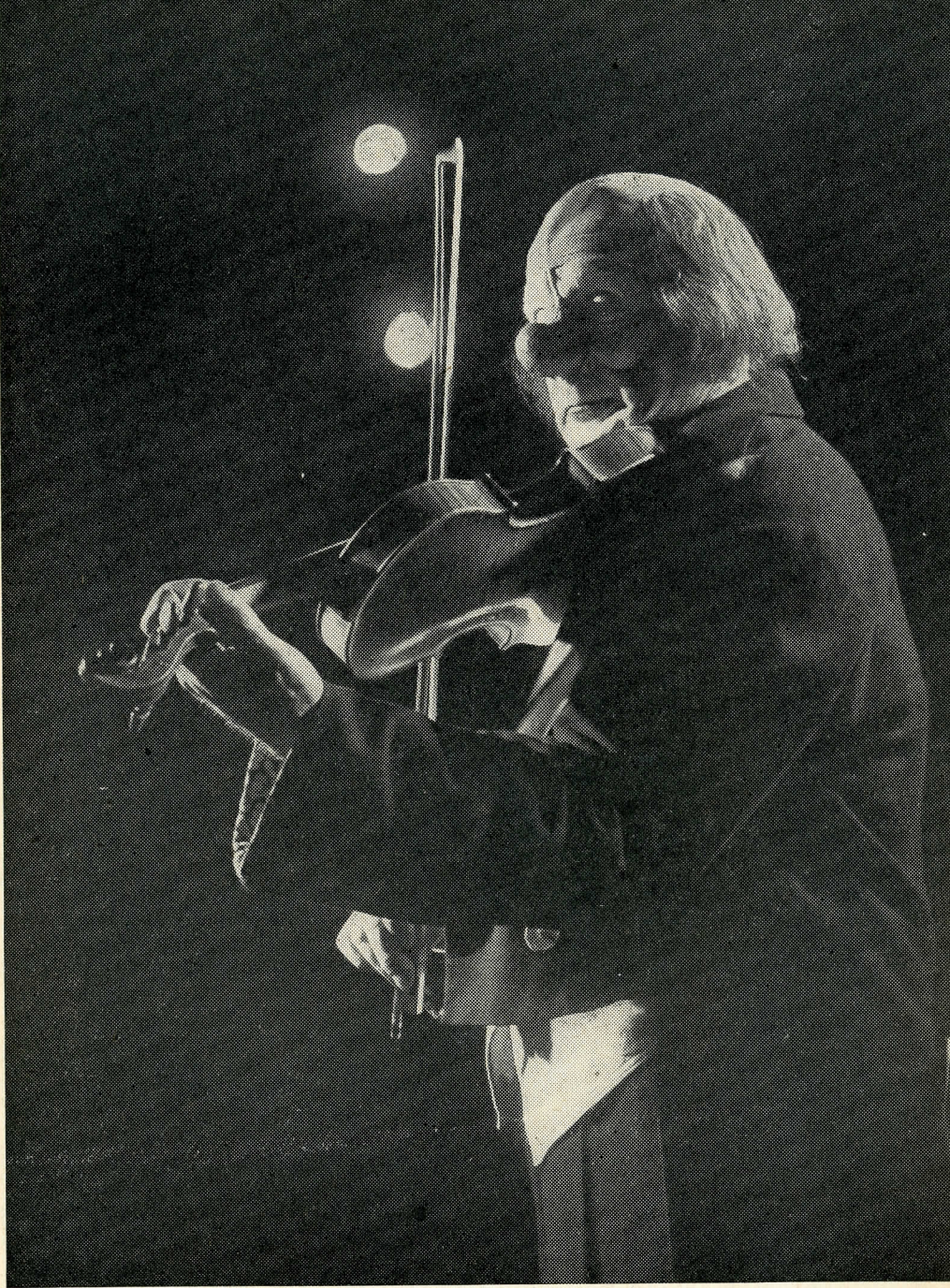
musí mozo-ly. Herec je člověk, který mñ než druzí v životě vlastně

hraje divadlo, do prázdna může sáhnout pro korunu, do bedny vtělit zlato trůnu,

vřdyky jen drží v ruce zrcadlo.

Herec je člověk, který mñ než druzí v životě vlastně hraje divadlo, do prázdna může

sáhnout pro korunu, do bedny vtělit zlato trůnu, vřdyky jen drží v ruce zrcadlo

Hudební klaun Pepi Löffler

Beda Lak

KLAUNIÁDY

SESTAVIL JAROSLAV BERÁNEK

Nikdo nikdy nezapisoval výstupy klaunů. Dědily se jen ústním podáním, vznikaly spontánním nápadem umělce často přímo v manéži a tam také zanikaly. Pisemné podklady pro studium starých klaunských výstupů nejsou. Vždyť mnozí klauni ani nechodili do školy a neuměli psát; ti ostatní své výstupy nezapisovali zase z konkurenčních důvodů. Pak přišel francouzský spisovatel Tristan Rémy a začal psát knížku o posledním z Pierrotů. A když ji dokončil, začal trpělivě a s urputnou houževnatostí zapisovat nejpomíjivější umění cirkusové manéže: výstupy klaunů. Umění klaunů si té námahy zasloužilo. Bylo to svérázné a velké umění. Přijít do manéže jen tak, s rukama

v kapsách, a odehrát si tam svůj výstup tváří v tvář publiku, doslova tváří v tvář, k tomu bylo zapotřebí pořádné dávky fantazie. A přece na jejich výstupy čekali diváci s větším napětím, než na výstupy drezérů anebo akrobatů. O světových klaunských číslech se šířila pověst přes hranice i kontinenty. Z fackovacích panáků, uhýbajících před markýrovanými ranami ředitelova biče, se staly hvězdy manéže. Bratři Fratellini, Enrico Sprocani, populární pod jménem Rhum, Dario a Manrico Menchi, klauni Coss, Mopp... Dnes už tahle jména málokdo zná. A přece ti všichni, které Rémy „uvedl do literatury“, obveselovali diváky po celé jedno století...

Ty nic nedělej, všechno udělám sám | 1930

Osoby: august Tony (Martin Sosman), klaun Pipo (Pipo Sosman), režisér Loyal

TONY: Hele, Pipo, víš, co si myslím? Že to naše klaunský řemeslo je hrozná legrace! Ale já už to dělat nemůžu... Už nemůžu být klaunem!

PIPO: Dej pokoj!

TONY: Vopravdu! Víš co? Teď si zřídím kavárnu!

PIPO (*překvapeně*): Kavárnu? Kaváren je všude jako smetí! V každém koutě!

TONY: Ale moje kavárna nebude v koutě, ale uprostřed města! A nebude to ledajaká kavárna: budou v ní čtyři sochy!

Už pro tyhle čtyři sochy bude má kavárna stále plná! Po celý den budu mít spoustu zákazníků!

PIPO (*vesele*): Kavárna se čtyřmi sochami... To si chceš zřídít muzeum?

TONY: Kdepak, to nebude muzeum...

PIPO: Hm... A co ty čtyři sochy budou představovat?

TONY: První bude socha krále, druhá guvernéra, třetí kněze a čtvrtá dělníka... A to je všechno!

PIPO: Hm... To je všechno? Říkáš to hrozně lehce... Možná, že je to dobrý nápad... Ale já mu vůbec nerozumím! Můžeš mi prozradit, co ty čtyři sochy znamenají?

TONY: Samozřejmě... První je král... Král vládne nad vším... Druhé je guvernér... Guvernér všechno řídí! Třetí je kněz! Ten se za všechno modlí! A je to!

PIPO: To jsou tři... Kde ti zůstal čtvrtý?

TONY: Jo, čtvrtý, to je dělník! Samozřejmě, je to dělník... *(Přemýšlí)* Víš, to je tak, dělník pracuje a platí na ty ostatní!

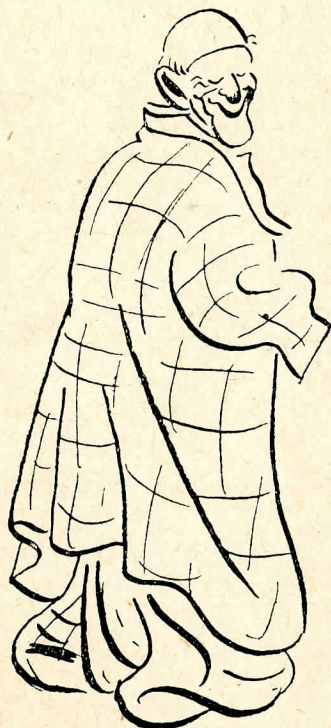
PIPO: No, s tím bych souhlasil... Ale víš co? Dřív, než votevřeš svou kavárnu, mohli bychom taky něco dělat, ne?

TONY: Tos uhadil rovnou na hřebíček... Už nechci dělat! Víš, že mám slabou konstrukci!

PIPO: Chceš říci konstituci!

TONY: Je to tak, jak říkáš!

PIPO: Víš, Tony, já ti navrhuju práci, při které nemusíš vůbec nic dělat! Já udělám všechno... Vysvětlím ti to! Jen se takhle nakloníš... *(Pipo udělá předklon)* Já si stoupnu na tvý záda... Počítám ráz, dva, tři... Udělám salto a dopadnu na tvý ramena! Tím taky tvá práce končí... Jak říkám, nemusíš vůbec nic dělat, všechno udělám sám! Hele, neměj strach! Tohle není žádná práce! No tak, předkloň se! *(Tony se předkloní a Pipo mu vystoupí na záda)* — Tak vidíš, Tony, nemusíš vopravdu nic dělat, všechno udělám já! *(Tony po-*

GROCK

Na začátku, docela na začátku byla cirkusová manéž. A spolu s ní zákon, že její poloměr musí odpovídat až na několik málo centimetrů délce ředitelova biče. Snad i proto se manéž stala v historii tak trochu i zrcadlem pravdy o životě člověka. Neboť tady, ve světle reflektorů a v kruhu, který je kulatý jako sám svět, se zrodil smích klaunů.

Měl jsem v manéži třicet klaunů, augustů a šašků — což není jedno a totéž: od šaška ke klaunovi je celý obrovský svět cirkusového a hereckého kumštu. Klaun, to je veliké umění, někdy větší než drezúra tygrů. Dobrý klaun má na obličejích namalovaný smích, ale vy pod tím smíchem musíte zahlédnout aspoň cipek tváře. Protože v každém dobrém klaunovi najde člověk kousek sebe, a to právě ten kousek nejskrytějších a nejčistších přání nebo touhy. Proto se klaunům smějete, ale srdce se vám svírá a třeba budete mít v očích i slzy; nakonec nevíte, jestli se smějete nebo pláčete, ale nejspíš je to obojí dohromady. Při dobrém klaunovi se chce malířům malovat a pijákům pít a zlodějům už nikdy nekrást a každému z nich žít jinak než dřív. Při dobrém klaunovi má člověk pocit čistoty, nebo aspoň touhy po ní — škoda, že je na světě tak hodně šašků a tak málo klaunů!

KAREL KLUDSKÝ

kyvuje pochybovačně hlavou) Počkej!
Začínám! Jedna!... Dvě...

LOYAL (*rychle vstoupí*): Okamžik, pane Pipo! Máte jít hned k telefonu!

PIPO (*stoje na Tonyho zádech*): Teď právě pracuju! Řekněte, že při práci nesmím být vyrušen! Víte, to je nesnesitelný... Tak těžce pracuju... To nikdo nevidí, jak jsem znavený?

TONY (*pokyvuje pochybovačně hlavou*)

LOYAL: Ale je to dáma! (*Jeho hlas zní naléhavě*)

PIPO: Tak ty dámě řekněte, ať počká! Řekněte jí, ať pro mne přijde za deset minut... Nebo za půl hodiny!

LOYAL (*odchází*)

TONY (*se přemáhá, aby pod svým břemenem nepadl*): Hele, kamaráde...

PIPO: Tony, nic si z ničeho nedělej! Ty nemusíš vůbec nic dělat, já udělám všechno sám! (*Tony otočí hlavu, aby se na Pipa podíval*) Počkej, začínám! Jedna... Dvě...

LOYAL (*opět vstoupí*): Promiňte mi, pane Pipo... Mám pro vás dopis a kytici!

PIPO: Kytici? Ale to je roztomilý!

LOYAL: Ten dopis si máte přečíst hned... Dáma čeká na odpověď!

PIPO (*roztrhne obálku a rychle čte dopis. Tony využije této chvíle, zvedne hlavu, vyjme z kapsy hřebec a zrcátko, a rychle se češe*)

PIPO: Ach! Jak je ta dáma roztomilá! To vám musím přečíst! (*Čte nahlas*) Můj

drahej pane Pipo, nemohu odolat pokušení, abych Vám nenapsala... (*Tony najde v kapse noviny, rozloží je a čte si*) — Od chvíle, co jsem Vás prvně spatřila, myslím jen na Vás! Na své cestě životem jsem se dosud nesetkala s takovým člověkem, jako jste Vy! Ještě nikdy nikdo na mne tak nezapůsobil...

TONY: Hele, kamaráde, je to hezký, ale...

PIPO: Nakonec... Atd... Atd... Chce se se mnou sejít! Pane Loyale, řekněte ty dámě, že přijdu za deset minut... Ne, za půl hodiny!

LOYAL: Spolehněte se, pane Pipo, váš vzkaz vyřídím přesně!

PIPO (*poskakuje radostně na Tonyho zádech*): Tony, vidíš? Při tomhle nemusíš nic dělat, všechno udělám já!

TONY: Hele, Pipo!... Pipo... Jdi dolů! Jdi hned dolů! Už tě nemůžu unést!

PIPO: Ale Tony, přece nemusíš vůbec nic dělat!

TONY: Jdi hned dolů!

PIPO: No dovol, proč?

TONY (*znaveně*): Jdi dolů!... Když nepůjdeš hned dolů, půjdu já nahoru!

PIPO (*seskakuje na zem*): To bych rád věděl proč? To je hloupý! Ty nic neděláš... Všechno dělám já!

TONY (*ohnutý, snaží se narovnat*): Ouvej, ouvej! Celýho jsi mne polámal! (*Odchází celý polámaný*)

Ředitelův svátek | 1945

Osoby: klaun Nino Fabri (Jean-Antoine Arnault), august Mimil (Emil Coryn), režisér Loyal

(*Nino je v manéži a chodí sem a tam, jako by něco hledal. Přichází režisér Loyal, který nese na velkém podnosu láhev vína, sífón, talíř se sušenkami, obrovský krémový dort a vázu s květinami. Nino je k němu otočen zády. Spatří Loyala v okamžiku, když dojde do středu manéže*)

NINO: A hele? Kam to vlečete?

LOYAL: To je hrozné! Cožpak nevíte, že má dnes pan ředitel svátek? To se di-

vím, že vám o tom nikdo nic neřekl! Několik umělců a já mu dáváme malý dárek!

NINO: Taky mu přeju všechno nejlepší. (*Dívá se chvíli na podnos*) Hm, nic mu nebude chybět!

LOYAL (*znuděně*): Bohužel, přece něco chybí! Krabice s doutníky! Nikdo jsme si na ni nevzpomněl! Je to škoda! (*Chvilí přemýšlí*) Prosím vás, Nino, podržte mi to tu chvíli! Jen co skočím

do bufetu pro doutníky! Dám vám jeden za vaši laskavost! (*Předá Ninovi podnos a opouští manéž vchodem umělců, zatímco se z druhé strany žene do manéže Mimil*)

MIMIL (*spatří Nino s podnosem*): Her-najs, to jsem rád, že tě vidím! Viš, cos mi provedl včera? Dneska už nejsem takovej hlupák! (*Na obě tváře mu vysolí po políčku. Pak se podívá na podnos a vezme láhev*)

NINO: Vod toho dej pracky pryč!

MIMIL: No počkej, jen vochutnám! (*Bere si sušenku a sní ji*) Hm, je docela dobrá!

NINO: Povídám, pracky pryč! Je to pro pana ředitele!

MIMIL: Není ředitelem, kdo drží podnos! Přesvědčím tě! (*Vezme si další sušenku a dá ji celou do úst. Pak si nabere na prst trochu krému s dortu, chvíli uvažuje, ale nakonec začne prst olizovat*)

NINO: Už se toho nedotýkej!

MIMIL: Už se toho nedotýkej! (*Vyprskne smíchy*) Heleď, cos mi provedl včera? Ale abys věděl... Nejsem tak zlej jako ty! Chceš si taky líznout trochu krému? (*Namočí znova prst do krému a pomáže Ninovi nos. Potom se pomalu vzdaluje, zřejmě spokojen svým dílem*) Kdyby ses viděl, jak seš krásnej!

LOYAL (*se vrací a je překvapen, jak je Nino umazán krémem*): Ničemo, co jste to udělal?

NINO: Vemte si to rychle, pane Loyale! Víte, kdo tu byl? Ten neřád Mimil! Vy-užil toho, že jsem neměl volný ruce! Sněd dvě sušenky a umazal mi nos! Uvidíte, že mu nezůstanu nic dlužen! Já mu ukážu! Kde je? Jen co ho chytím! (*Odchází*)

MIMIL (*se vrací druhou stranou*): Dobřej večer, pane Loyale!

LOYAL: Mimile, co jste to provedl ubohému Ninovi?

MIMIL (*pokrytecky*): Já? No dovolte! Aní ve snu mne nenapadlo...

LOYAL: Jak by ne! Žádné výmluvy! Vím dobře, co jste mu provedl! Nezapírejte! Ještě teď máte kolem úst plno krému. (*Ozve se zvonek telefonu. Přichází zřízenec a upozorňuje Loyala, že ho někdo volá. Loyal k Mimilovi*) Buďte tak laskav a podržte mi podnos na dvě minuty! Jen co si vyřídím telefonický rozhovor!

MIMIL: S radostí! (*Loyal mu dá podnos, ale Mimil mu ho hned vrací, neboť má podezření, že Loyal nahrává Ninovi*) Tohle znám! Zatím co budu držet podnos, Nino se vrátí! Nezlobte se, nehraju!

LOYAL (*pospíchá k telefonu*): Ale kde, o to nejde! Nino už odešel domů! Nemusíte se ničeho bát! (*Zřízenec dává Loyalovi znamení, že telefon je velmi důležitý*) Vyřídte, že už jdu! (*K Mimilovi*) Podržte-li podnos, dám vám pět-ku!

MIMIL: To je málo!

LOYAL: Tak kolik?

MIMIL: Sto pětníků!

LOYAL: Tak dobrá, dám vám sto pětníků! Tady máte podnos...

MIMIL: Nejdřív mi dejte pracky!

LOYAL: Jak to mám udělat, když mám plné ruce?

MIMIL: Máte pravdu! (*Vezme podnos z rukou pana Loyala*)

LOYAL (*běží telefonovat*)

NINO (*se vrací do manéže a je rád, že se setkává s Mimilem*): Helemese! Jak se znova potkáváme!

MIMIL (*se točí s podnosem dokola*): Pomoc! (*Hlasitěji*) Pomoc! Maminko! (*Snaží se uniknout, ale Nino ho chytí*)

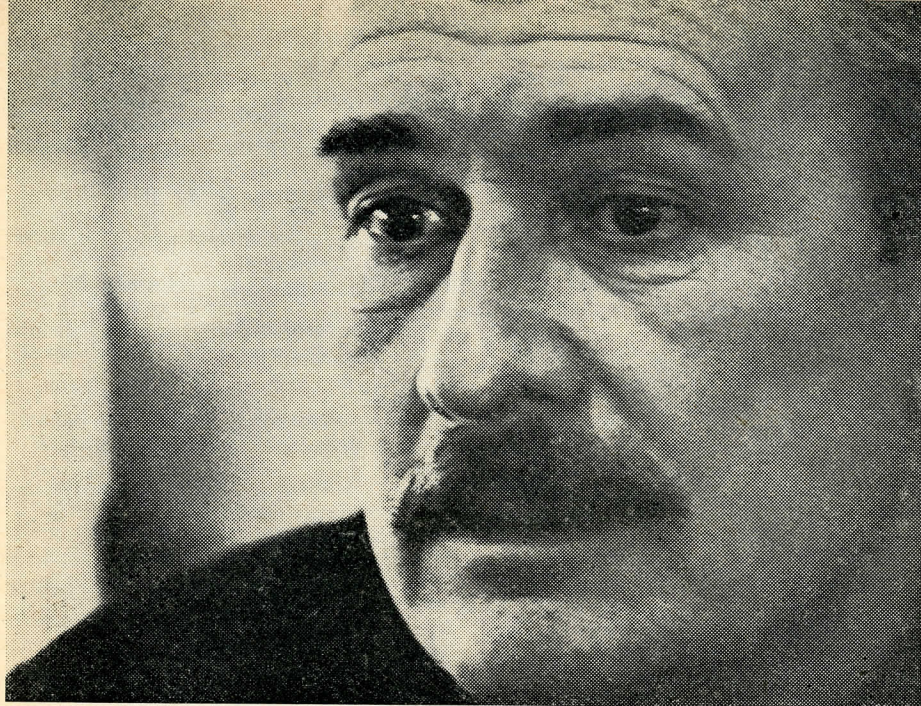
NINO: Kam tak rychle, kamaráde? Vzpomínáš si, cos mi udělal před chvílí? Nejdřív jsi chtěl jíst sušenky! Najez se jich dosyta! (*Vezme sušenku a silou ji dá do Mimilových úst*) Vzpomínáš, že jsi mi dal políček? Bohatne, kdo platí své dluhy! (*Dá Mimilovi po políčku na každou tvář*) Taký jsi mi chtěl dát ochutnat dort... (*Rozmaže krém po Mimilově obličeji*)

MIMIL (*s umazanýmnosem*): Mamin-ko... Pomoc... Kde jste kdo? Pomoc, pane Loyale! Pomoc! (*Rozplácne se*)

NINO (*rozhodnut ke všemu*): Nebudeš už mlčet? (*Vezme dort a připlácne ho na Mimilovu hlavu*)

MIMIL: Pomoc! Vražda! Pomoc!

NINO (*chytne plnou láhev sífónu*): Hele, tohle tě trochu uklidní! (*Umývá sífó-nem Mimilův obličej. Kytice spadne na podnos, Nino ji chce dát znova do vazy, chytne rukama podnos, ale toho využívá Mimil, aby se podnosu zbavil. Oslepený Mimil hledá cestu z manéže, ale nemůže nikde nalézt východ. Nakonec se vrhá kolem krku jednomu z diváků, kterého umáže krémem*)

Jiří Voskovec na snímku J. Lukase

Freud věří, že smích je přívál z podvědoma, vzpoura proti racionalismu. Snad nám něco napovídá středověká instituce králova blázna: nasadit si na chvíli bláznovy brýle místo trvalých bláznových očí. Teprve nedávno jsem se dočetl, že Nietzsche přirovnal smích k šílenství, „pokud je toto nejhlubším poznáním“. Tak se s tím teď vytahuju. Všichni badatelé o smíchu se však shodují v jednom: že je to sociální gesto — nebo zlomyslný paprsek jiskrného světla, vržený na všechno falešné, duté, na vše, co odporuje zdravému rozumu.

JIŘÍ VOSKOVEC

Vyznání lásky | 1945

Osoby: klaun Lulu (Lucien Sénechal), august Tonio (Robert Bellego), režisér Loyal

LULU: Dobrý den, auguste, dobrý den!

TONIO: Jé, to je náhoda, klaune, to je náhoda!

LULU: Jak se ti daří? Už jsem tě neviděl, ani nepamatuju.

TONIO: Jak by se mi dařilo. Výborně. Báječně!

LULU: Cože tak vesele, auguste?

TONIO: Ale dověděl jsem se zrovna jednu moc pěknou hádanku.

LULU: A rozluštil jsi ji?

TONIO: Ne.

LULU: Tak mi ji řekni.

TONIO: Tak heleď. Jaký je rozdíl mezi rozhlasovým aparátem, němým filmem a daňovým přiznáním?

LULU (*přemýšlí*): Mezi rozhlasovým přístrojem, němým filmem a daňovým přiznáním? (*Pauza*) Ne, na mou duši, to nevím.

TONIO: To je přece úplně snadná věc. Rozhlasovým přístrojem všechno slyšíš a nic nevidíš! Němým filmem všechno vidíš a nic neslyšíš!... Chápeš?

LULU: Ano. Ale... co s tím daňovým příznáním?

TONIO: To je právě nejjednodušší! Všechno platíme a ničemu nerozumíme!

LULU: Tak přece znáš rozluštění!

TONIO: Jak to, když „ničemu nerozumíme“?

LULU: Hele, nech toho, a budeme dělat radši akrobaty. Co takhle salto?

TONIO: Opičí nebo kapři, krupírovaný nebo mortále? To já mám nejradši.

LOYAL: Auguste, auguste! Nesu vám dopis!

TONIO: Dopis? A mně, pane režisér? No ne! To je úžasná věc! Pošta mě najde i tady. Ukažte!... Vážený pane... *(Dá se do pláče)*

LULU: Co je v tom dopise? Auguste, no tak, co se stalo!

TONIO: Stalo se neštěstí!

LULU: Neštěstí?

TONIO *(usedavě pláče)*: Hrozné neštěstí! Neumím číst!

LULU: Cože! A to nemáš ani trochu studu přiznat se k tomu před tolika lidmi? Takový velký a neumí číst!

TONIO: A ty umíš?

LULU: Samozřejmě!

TONIO *(prosebně)*: Tak mi to přečti!

LULU: Ukaž... Vážený pane!

TONIO: Vážně je tam vážený pane? Och. To jsem já, ten vážený pán?

LULU: Ano, to jsi ty. Ale — jsi pěkný ptáček, jen co je pravda!

TONIO: Jak to? Já za to nemůžu, že mi píšou vážený pane!

LULU: Jen poslouchej! *(Čte)* Od té doby, co vystupujete v cirkuse, nemohu vynechat jediný den, aniž bych se na Vás šla podívat. Obdivuji Váš půvab, Vaše osobní kouzlo a Vaši eleganci. *(Přestane číst)* Och, slyšíte, pane režisér! Vaše osobní kouzlo a eleganci...!

TONIO: Jen pokračuj, pokračuj! Jak je to dál!

LULU *(pokračuje ve čtení)*: Nemohu už déle odolat své touze a musím s Vámi mluvit. Proto Vám nabízím schůzku po představení v kavárně naproti cirkusu. Čekám Vás netrpělivě. Velmi netrpělivě!

TONIO: Ó... Ó!

LULU: A to se ani nezeptáš, kdo ti píše?

TONIO: Kdo? Pověz mi to přece!

LULU: Je tady podpis! Představte si, pane režisére, víte, kdo to podepsal? — Obdivovatelka!

TONIO *(znepokojeně)*: Co to má znamenat?

LULU: Copak tys to nepochopil?

TONIO: Nepochopil.

LULU: Nepochopil! Pane režisér, slyšíte? On to nepochopil! Tak ti to tedy vysvětlím, auguste. Obdivovatelka je slečna, která sem chodí každý den, aby tě viděla při práci.

TONIO: No a?

LULU: No a poněvadž tě chce blíž poznat, zve tě na schůzku do kavárny proti cirkusu!

TONIO *(nadšeně)*: To je nepochopitelné! Slečna! Proti cirkusu!

LULU: Ano, očekává te tam!

TONIO *(zmateně se zakoktává)*: Tak... tak na shledanou, klaune... Na shledanou, pane režisér...

LULU: Kam jdeš?

TONIO: No přece za ní!

LULU: Neblázní. Přece... přece nemůžeš jít na schůzku takhle! Jdi... jdi do šatny a vyber si tam frak a cylindr.

TONIO: Fiakr a cylindr! To bych pak mohl dostat taky monokl, pěkně do modra... Ne, ne, nikam nepůjdu!

LULU: Ale frak, hlupáku, žádný fiakr! To je oblek! A cylindr, to je klobouk.

TONIO: A tak! Výborně! Dojdu si pro to. Hned jsem zpátky! Na shledanou!

LOYAL: Poslouchejte, klaune, já tomu nerozumím. Copak mu vážně psala nějaká ctitelka?

LULU *(směje se)*: Ale kdepak, pane režisér. Jen jsem si z něj vystřelil!

LOYAL: A co ten dopis? Co v něm tedy bylo?

LULU: Ale nějaká upomínka, asi na zaplacení daní. Já nevím, já neumím číst.

LOYAL: Tak vy jste si to všechno vymyslel?

LULU: Vymyslel. Proč ne?

LOYAL: Ale co chcete dělat dál?

LULU: Přece pokračovat... Až do konce. Pokud máte ovšem ve skladišti pannu.

LOYAL: Pannu?

LULU: Ženskou figurínu. Takovou tu krejčovskou.

LOYAL: Myslím, že tam jedna je.

LULU *(volá)*: Rychle, přineste sem pannu!... *(Stane se)* Výborně, to je

všechno, co potřebuju. Jen mluvit by měla... Ale nevádi.

TONIO (*uďýchaně, s „monoklem“*): Pustte mě, já pospíchám! Jsem očekáván!

LULU (*šeptem*): Tak, pane režisére, a teď dávejte dobrý pozor. (*Nahlas*) Auguste, jak ti ten frak sluší! A ten cylindr! A ten monokl! Kdo ti to udělal?

TONIO: To nic, to nic... Nezdržuj mě, já pospíchám!

LULU: A kytice... a parádní hůl...

TONIO: Odpusť, ale nemám čas. Spěchám na schůzku.

LULU: Na schůzku? To už nemusíš.

TONIO: Jak to? Jsem očekáván!

LULU: Slečna byla netrpělivá. Už se tě venku nemohla dočkat, a tak ti přišla naproti.

TONIO: Sem do manéže?

LULU: No tak, snad před slečnou neomdliš! Buď zdvořilý a slušně se představ!

TONIO: Ano... Jistě... Ale... Jak se to dělá?

LULU: Copak ses ještě nikdy nepředstavoval?

TONIO: Ne, nikdy...

LULU: Já ti to ukážu.

TONIO: A ty — ty to umíš?

LULU: Samozřejmě, že to umím.

TONIO: Zachránil jsi mi život. Nikdy ti to nezapomenu.

LULU: Nejdřív si nasadíš pořádně cylindr. Až po uši! Hůl do levé ruky, kytici do druhé... Pomalu se k ní přiblížíš... s důstojným úsměvem... Smekneš, uděláš poklonu a řekneš: Slečno...

TONIO: Všechno jsem pochopil. Ale o čem s ní mám mluvit?

LULU: Klid. Budu ti napovídat. Slečno, od toho dne, kdy jsem vás uviděl...

TONIO: Od toho dne, co jsem vás uviděl... (*Zarazí se, šeptem*) Ale, klaune, já jsem ji nikdy neviděl!

LULU: To se jen tak říká, hlupáku! (*Podrážděně*) Pokračuj! Od toho dne, slečno, cítím ve svém srdci tak velký plamen...

TONIO (*s údivem*):... cítím ve svém srdci tak velký plamen... že by bylo třeba všech hasičů, aby ho uhasili!

LULU: Ale hasiči v tom nejsou!

TONIO: Ale hasiči v tom nejsou!

LULU: Proboha, mlč!

TONIO: Proboha, mlč!

LULU: Ne, nemlč, pokračuj! ... Slečno,

tak se pro vás trápím, že už ani nejím...

TONIO: Na mou duši, já už nejed dva dny.

LULU: Opakuj, co ti říkám!

TONIO: Pro vás už ani nejím!

LULU: Pro vás už ani nespím!

TONIO: Ale to není pravda.

LULU: To vím taky! Ale ona to potřebuje slyšet. Pokračuj!

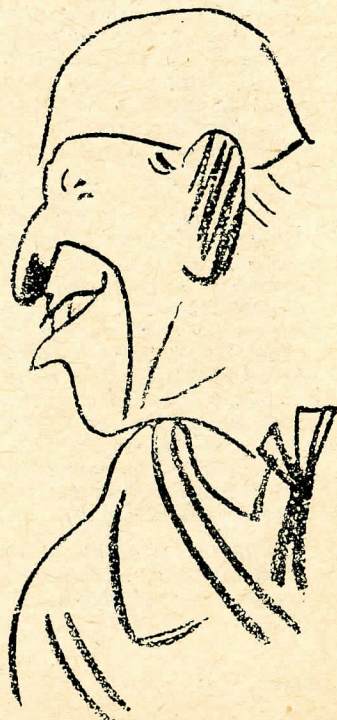
TONIO: Už mě s tím začínáš rozčilovat.

LULU: Slečno, pro vás jsem schopen všeho!

TONIO: Slečno, pro vás jsem schopen všeho...

LULU (*stěží zadržuje smích*): Pro vás jsem ochoten i umřít...

TONIO: Slečno, pro vás jsem ochoten i... klaune, proč pořád mlčí? Nejím, nespím, jsem ochoten umřít, a ona mlčí... mlčí a mlčí... Nechala by mě umřít a slovo by nepromluvila... A pro takovou mám umřít? Já? Co si vlastně myslí, že jsem? Tumáš... A tumáš! (*Otočí se k panně a dává jí pěstmi rány do hlavy*) Já nechci lidi, co člověka nechají umřít a neřeknou slovo... Jediný slovo! Tumáš! Tumáš... (*Údery ran a zuřivé výkřiky augusta*)

Cirkusoví klauni se velmi často navzájem napodobovali nebo se jejich jednání vztahovalo na nedávnou událost, na nějakou příhodu, která měla v jejich životě neobyčejný význam. Ještě před padesáti lety žili lidé toho malého světa, představovaného kočovným cirkusem, zcela odkázáni na sebe. Ředitel kočovného cirkusu nebyl nikdy tam, kde měl být, nebo s ním lidé často hovořili, aniž věděli, koho mají před sebou. Unikali žadatelům, věřitelům a nepřijemnostem všeho druhu. A když se objevil nějaký neznámý člověk, ředitel se hned cítil ohrožen a stával se neviditelným. Proměňoval se v zakletého správce, v neexistujícího hlavního tajemníka, neskutečného uměleckého ředitele. Není tedy náhodou, že se stával i námětem četných klaunských žertíků. Klaun, který hledá práci, chce být přijat ředitelem, který však — není přítomen. A co správce? Ten je nemocný! A hlavní tajemník? Je na služební cestě! Klaun, který hraje úlohu důležitého muže, nepřestává přitom dávat pokyny utrmácenému augustovi, z něhož si udělal cestou z nádraží nosiče. „Nalož! Slož!“ poroučí klaun augustovi a zavazadlo je stále těžší a těžší. Sotva kdo kdy viděl v cirkuse tak pravdivě krutý výstup!

TRISTAN RÉMY

Nalož a slož! | 1910

Osoby: klaun Leandr (Pierre Léandre), august Chico (Chico), režisér Loyal

(Leandr a Chico vstupují do manéže vchodem, který je proti vstupní bráně umělců. Jdou za sebou. Klaun má ruce volné. August nese na rameni obrovské zavazadlo, pod jehož vahou klopýtá a kolísá při každém kroku. Leandr rychle přehlédne manéž a míří ke vchodu umělců, u něhož stojí režisér Loyal, prkenný a neproniknutelný. Dá znamení Chicovi, aby ho následoval. Potom změní mínění a otočí se, sledován Chicem, jež jeho těžké zavazadlo tíží víc než kdy jindy. V té chvíli je režisér spatřil a jde za nimi. Leandr chvíli váhá, pak se vrací do manéže právě ve chvíli, kdy se Loyal, jenž je viděl odcházet, zastaví. Leandr vidí režiséra uprostřed manéže, rychle se otočí a vybízí Chico, aby ho následoval. Když vidí, že se režisér Loyal vrátil zpět k bráně umělců, lituje svého rozhodnutí a znovu se vrací do manéže, při čemž nutí Chico, aby šel za ním. Režisér Loyal, podrážděný jejich počínáním, běží proti nim a zažene je. Potom odejde na své místo u vstupní brány)

LEANDR (ukazuje Chicovi, jenž padá pod svým břemenem, Loyal): Ten pán nevypadá právě přívětivě, že? Co budeme dělat?

CHICO (jemuž se pletou nohy pod tíhou zavazadla): Nic!

LEANDR (se rozhodne a nařídí Chicovi): Slož!

CHICO (se s radostí zbaví břemene. Nechá je těžce dopadnout do manéže)

LEANDR (ukazuje na režiséra): Promluví s ním! (Popojde několik kroků, pan Loyal se mu blíží. Leandr změní své rozhodnutí) Ne! (Směrem k Chicovi) Nalož!

(Odchází, sledován Chicem, který zkusil mnoho nesnází, než dostal zavazadlo na svá záda. Leandr se zastaví a uvažuje) To je přece směšné bát se toho pána! (K Chicovi) Slož! (Chico shodí zavazadlo ze svého ramene. Zavazadlo dopadne na zem tak nešťastně, že se začíná rozpadávat. Leandr smekne a předstává se panu Loyalovi) Promiňte, pane, rád bych mluvil s panem ředitelem!

LOYAL (suše): Pan ředitel není přítomen!

LEANDR: Ach! Ředitel tu není! Tím hůř! (K Chicovi) Nalož! (Leandr odchází, Chico zvedne zavazadlo na své rameno a jde za ním. Už odchází, když se na jednu Leandr vzpomene. K Chicovi) Pojď! (Pomlka) Slož! (Přibližuje se

k *Loyalovi*) Dovolte, pane, snad bych mohl vidět správce?

LOYAL: Pan správce odejel na dovolenou!

LEANDR: Dobrá! Tím hůř! (*K Chicovi*) Nalož! *(Jde několik kroků zpět. Chico padá pod váhou břemene. Leandr prudce)* Slož! (*Chico už nemůže udržet zavazadlo, které prudce padá. Jedna jeho příčka povoluje. Leandr k Loyalovi*) Nemějte mi za zlé, pane! Ale rád bych mluvil se sekretářkou!

LOYAL: To není možné! Sekretářka je nemocná!

LEANDR: Těžce?

LOYAL: Ne, není to těžké!

LEANDR: Co jí postihlo?

LOYAL (*netrpělivě*): Cholera!

LEANDR (*se strachem k Chicovi*): Nalož! (*Chico chytne prudce zavazadlo, jehož tíha ho strhává vpřed. Klopýtne, ale hned získá rovnováhu a utíká za Leandrem. Ve chvíli, kdy už vycházejí, Leandr se ptá Chico*) A co to vlastně je, ta cholera?

CHICO (*mrzutě*): Ale to nic není! To je takový druh žáduchy!

LEANDR (*uklidněně*): Tak tedy — slož!

CHICO (*zbaví se zavazadla*): Už mám dost toho nakládání a skládání! Myslíš si, že je to legrace, skládat a nakládat zavazadlo? (*Usedne si na zavazadlo, které v té chvíli ztratí další dvě prkénka*)

LEANDR (*jde opět k režisérovi*): Řekněte mi, prosím vás, kdo tu tedy zastupuje ředitelství?

LOYAL: Ředitelství zastupuje pan Loyal!

LEANDR (*trochu zneklidněně*): Výborně! A kde pana Loyala najdu? Až ho uvidím, řeknu mu, co si myslím! Dám mu po celou čtvrt hodinu pořádně do těla! Dělá si z lidí legraci!

CHICO (*sedí zničeně na zavazadle*): Však uvidí, až ho chytnu! Budu...

LOYAL: Ale pánové, pan Loyal, to jsem já!

LEANDR: Vidíš, jak je sympatický! Vždycky jsem ti to říkal!

CHICO (*směrem k Loyalovi*): Jsem velmi rád, že vás poznávám, pane Loyale!

LOYAL (*odměřeně*): Tak co chcete?

LEANDR: Jsme umělci na cestách!

LOYAL: To je jednoduché! Cestujte tedy!

CHICO (*k Leandrovi*): Považuje nás za pocestní!

LEANDR: Mýlíte se, pane Loyale! Jsme

artisté na cestách. Zastavili jsme se zde jen mezi příjezdem a odjezdem vlaku!

CHICO: Jsme tu jen, než pojedou další vlak!

LOYAL (*posměvačně*): Dejte pozor, ať vám neujede!

CHICO: To nic... Máme dost času! (*Dívá se na zavazadlo s odporem*)

LEANDR: Ty mlč, ty tu nemáš co povídat! Já vyjednávám za nás oba! (*Odstrčí ho, Chico padne na zavazadlo, udělá přemet na druhou stranu. Aby se zvedl, chytne se zavazadla, ale utrhne jednu látku. Zatím se Leandr pustil do vyjednávání s Loyalem*) Patrně jste nepochopil. Jsme umělci na cestách, hledající zaměstnání.

LOYAL: Ach, ano! Umělci? Jakého druhu?

CHICO: Mužského!

LEANDR: Ale ne, mužského ne! Jsi hlupák! (*K Loyalovi*) Jaký druh umělců hledáte?

LOYAL: Jste herci?

CHICO (*nenechá Loyala domluvit a protestuje*): Ale kde, co vás nemá! Nejsme dramaturgové, ale klauni.

LEANDR (*zklamane k Chicovi*): Už konečně mlč! Mluvíš hlouposti. (*Strčí do Chico, který znovu přepadne přes zavazadlo*) Hrajeme komedii!

LOYAL: Jak vidím, opravdu! Jaký máte repertoár?

LEANDR: Náš repertoár je úžasný... Je v něm Britannicus, Hamlet, Nosička chleba, jsou v něm Tři mušketýři...

LOYAL: Ale vy jste přece jen dva...

LEANDR: To je pravda. Proto hrajeme taky Dva sirotky.

CHICO: Ano, pane, on je má sestra!

LEANDR (*rozezleně*): Tak už konečně mlč. (*Odstrčí ho, Chico udělá přes zavazadlo smrtelný skok a opět stojí na svých nohou*)

LOYAL: Bylo by mi milejší, kdybyste byli žongléři, akrobaté na létající hrazdě nebo přízemní akrobaté.

LEANDR: To je ono, pane, jsme opravdu akrobaté. Ale neodvážili jsme se k tomu přiznat!

LOYAL: Dobrá! Ukažte mi, co umíte!

LEANDR: Ale my umíme všechno! Nikdy jste o nás neslyšel?

LOYAL: Neslyšel.

LEANDR: Jsme dva slavní akrobaté. Jsem velmi překvapen, že nás neznáte. Ale to je tím, že necestujete!

LOYAL: Pospěšte si! Ukažte mi vaše číslo!

LEANDR: Jsme připraveni. Všechno, co potřebujeme, máme v zavazadle. *(Nehýbe se)*

LOYAL: Dobrá, dobrá, začněte svou práci! Uvidíme, jestli vás angažujeme!

LEANDR: Hned se svlékneme! *(Leandr a Chico si svlékají své haleny a objevují se v akrobatických tričkách. Leandr nařizuje Chicovi)* Otevři zavazadlo!

CHICO: Kam jsi dal zámek? *(Hledá zámek a otáčí několikrát zavazadlo, které se stále víc rozpadá)* Není tu zámek!

LEANDR: To nevádí! Tady máš klíček! Víš přece, že každé zavazadlo má klíček!

CHICO: Hele, vždyť už klíček vůbec nepotřebuju, zavazadlo je stejně otevřené! *(Rozbitou stranou zavazadla vyjme značně opotřebovaný kobereček, velký jako ubrousek, děravý a roztrhaný. Chico jej rozloží na zem. Pak vyjme ze zavazadla smolníčku, kapesník na utírání rukou a houbu)* Co budeme dělat?

LOYAL *(netrpělivě)*: Kdy už konečně začnete?

LEANDR: Začínáme okamžitě! *(Postaví se jako nosič, který má umožnit skokanovi přemet. Chico toho využije a skáče vzad. Potom předvede Leandr a Chi-*

co několik smrtelných skoků vzad a několik jednoduchých skoků, po nichž Chico vystoupí na Leandra. Potom předvedou rychle několik smrtelných skoků s několika obraty. Ve svém výstupu pokračují cvikem vzpírání do rovnováhy, který Chico končí kotoulem vpřed)

LOYAL: A to je všechno, co umíte?

LEANDR: Ještě umíme dělat vlak! *(Bere Chico za nohy a vyhodí ho do přemetu. Potom dá znamení orchestru, aby hrál kvapík)*

LOYAL: Tak čekám!

LEANDR: Už je z toho ospalý! *(Směrem k dirigentovi)* Rychleji! *(Chytne Chico za nohy a začne s ním dělat kotoule kolem manéže. Najednou orchestr umlkne)*

CHICO *(napodobuje zvuk páry)*: Šu... Šu... Šu... Šu...

LEANDR: Rychleji! Topiči, dej tam antracit, uhlí už došlo!

(Chico upadne a leží nehybně v manéži. Zřízenec přináší lopatu. Leandr bere piliny a přikrývá s nimi Chica. Nakonec mu hází plnou lopatu pilin do obličeje) Hudbo, rychleji! *(Kvapík znova začíná. Leandr a Chico znova provádějí kotoule kolem manéže a konečně v kotoulích opouštějí manéž, při čemž hudba stále zrychluje své tempo)*

(Mlasknutí facky)

AUGUST BARIO: Dals mi facku!

KLAUN DARIO: Ale ne.

AUGUST BARIO: Ale ano!

KLAUN DARIO: To jsem nebyl já.

AUGUST BARIO: Lháři!

KLAUN DARIO: No konečně, i kdyby...
Z toho si nic nedělej.

(Z výstupu MED, Dario Menchi a Manrico Menchi)

(Mlaskne facka)

KLAUN PÉPÉ: Jste surový, pane režisére. Copak ani necítíte svou sílu?

REŽISÉR: Musím být silný, klaune, mám-li

(Z výstupu JEDENÁCT PRSTŮ, Giuseppe Gabastou)

to někam dotáhnout!

KLAUN PÉPÉ: Přeháníte to.

REŽISÉR: Musím. Odtamtud by si toho nikdo nevšiml. Podívej, těch diváků...

Od samého začátku se ve smíchu klaunů odrážel život lidí z veliké manéže světa. Jejich vlastní život; a snad právě proto bylo v tom smíchu tolik ran, kopanců i krutostí.

JIRÍ VOSKOVEC

(Mlasknutí jacky a celý seriál ran, facek, kopání a bolestivého sténání augusta Mimila)

AUGUST MIMIL: Dost... pane řediteli... prosím vás... už dost! *(Rozpláče se)*

KLAUN NINO: Co se to tady děje?

AUGUST MIMIL: Nino! Kamaráde! Bije mě!

KLAUN NINO: Vážně? Takhle tě zřídil?

AUGUST MIMIL *(vzlyká)*: Tak mě... tak...

KLAUN NINO *(rozhořčeně)*: Ale pan ředitel tě přece nemá právo bít! Na to jsou zákony! *(S účastí)* Pojd', můj maličký! *(Výbojně)* Pane řediteli, dovolte, jak jste se opovážil bít mého ubohého přítele?

ŘEDITEL DRÉNA: Samozřejmě! A jsem ochoten začít znova, bude-li mě obtěžovat!

KLAUN NINO *(vyzývavě)*: Pane, kdybyste si dovolil dělat se mnou, co jste dělal s ním, tak by vám to tak hladce neprošlo. Jen se podívejte, co bych vám byl schopen udělat! Pojd' sem, Mimile! Ukaž, kam že ti dával pan ředitel políčky?

AUGUST MIMIL: Sem!

KLAUN NINO: Ukaž přesně! Kde?

AUGUST MIMIL: Tady.

KLAUN NINO *(mlaskne jacka, až Mimil zasténá)*: Tak sem jste se mu odvážil dát pohlavek! — Bylo to asi tímto způsobem, Mimile?

AUGUST MIMIL *(vzlykavě kótká)*: Aaaa-no... Nnnnnino...

KLAUN NINO *(znovu mlaskne jacka)*: Tak takovýmhle způsobem bych vám ho vrátil, pane řediteli!

AUGUST MIMIL *(s údivem)*: Nino, proč mě biješ?

KLAUN NINO: Jen klid, příteli! Jsem tu, abych tě hájil! — Kam ti dával pan ředitel kopance?

AUGUST MIMIL: Sem... Moc... *(Vzápětí zaheká za doprovodu série kopanců)*

KLAUN NINO *(stále bojovněji a vyzývavěji)*: A takhle bych vám vrátil ty kopance, pane řediteli, rozumíte? Jak je to od vás odporné, pane! To se nedělá, pane! — Pojd' sem, Mimile... blíž... ještě blíž... ať na to tady pán líp vidí! — takhle tě políčkovat! *(Následují políčky)* Takhle tě kopat! *(Kopance)* Kdo to jakživ viděl!

AUGUST MIMIL *(sténá už jen velmi slabě)*: Nech toho... Nino... prosím tě!...

Pan ředitel už jistě pochopil... a nebude to hned tak opakovat...

KLAUN NINO: No, jen aby...! *(Poslední rána — nejvější)*

AUGUST MIMIL *(poslední zasténání, pak ticho)*

ŘEDITEL *(po pauze)*: Pracoval jste dobře, příteli!

KLAUN NINO: To jsem celý já, pane řediteli! Pracuji vždycky velmi dobře!

ŘEDITEL: Ale poslouchejte... Vždyť on se nehýbá! — Vy jste ho zabil! — Nešťastníku! — Proč jste to udělal?

KLAUN NINO: Chtěl jste, abych ho zbil!

ŘEDITEL: O tom nic nevím! Jdu pro četníky a nechám vás zatknout!

KLAUN NINO: Mě?

ŘEDITEL: Samozřejmě! Když je jeden mrtvý, a jeden živý, vždycky zatknou toho živého!

KLAUN NINO *(vzlyká)*: To je pak spravedlnost!

(Z výstupu KYTARA V ANGLIČTINĚ, Jean-Antoine Arnault, Emil Corny a řed. Dréna)

Klauniáda někdy byla umělecky snad i primitivní, ale ne bez hloubky a filosofie sice jednoduché, ale pádné — jak tomu skutečně vždycky bylo u těch lidových kejklířů a šašků.

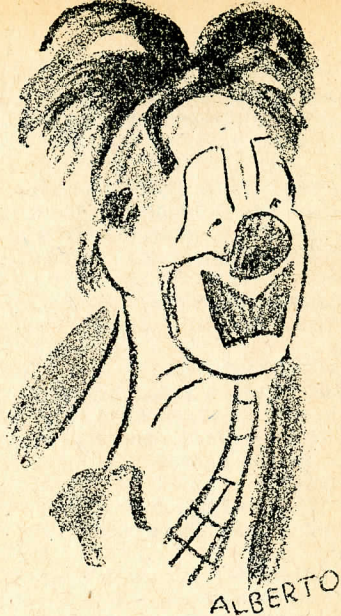
LADISLAV FIALKA

Umění klaunů zasáhlo i do politiky.

KAREL TEIGE

Bratři Fratellini! Hlubokou poklonu musím učinit jejich veselým stínům. Když jsem se kdysi v Medranu fratellinským kouskům v první části programu tak nařehťal, že mi tekly potoky slz a svíjel jsem se bolestí břišních svalů, ukázali mi ve svém příštím výstupu, že zlatá mince smíchu má rub snu. François, v tradičním, zlatem a purpurem vyšitým kostýmu a bělostných rokokových punčochách, jako fantastický matador, vyzbrojený k zápasu na smrt s černým býkem Smutku — a Paul, ten šišlavý hodnostář naruby, v cylindru a císařském kabátě s podšívku plnou cinkajících vyznamenání — vstoupili tichounce do manéže, nesouce každý židli. Velice pečlivě je postavili vedle sebe přesně uprostřed, vylezli na ně a způsobně usedli na lenochy. Cirkus se zatemnil a vysoko z tmavé kopule vytryskl fialově stříbrný kužel uhlíkového reflektoru. V měsíčním kruhu, vrženém do středu manéže, se oba klauni jali překrásně hrát tklivou serenádu; Paul na miniaturní „Havajskou píšťalku“, François na koncertinu. Jak hráli, kruh světla se dal pomalu do pohybu, zanechal je ve tmě a sunul se až k okraji manéže, kde spočinul. Klauni přestali hrát, slezli s židlí, odložili nástroje a vypravili se za rozmařilým kruhem. Shýbli se, pantomimicky jej ze dvou stran „uchopili“ a odnesli jej zpět, kam patřil..., načež v něm svou serenádu dohráli. To se ví, že se cirkus smál, ale tentokrát nerval — byl to smích hebký, očarovaný.

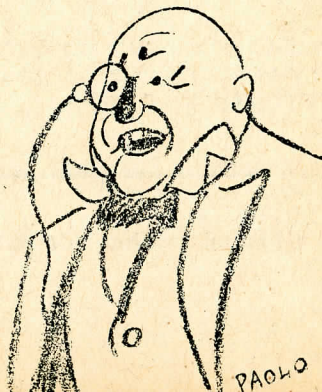
JIRÍ VOSKOVEC

ALBERTO

FRANÇOIS

PAOLO

Vilém Tell neboli jablko

Osoby: klaun François Fratellini, august Albert Fratellini, režisér Loyal (Georges Loyal)

(Klaun jde manéží, pušku přes rameno; vojenským krokem. Ani nevidí režiséra Loyala, který ho osloví)

LOYAL *(vesele)*: Hele, dobrý den, pane François! Jak se vám daří?

FRANÇOIS *(aniž by se zastavil)*: Mně? Velmi dobře!... A vám?

LOYAL: Prozradte mi, kam jdete? Proč ta puška přes rameno?

FRANÇOIS *(zklamán)*: Puška přes rameno? Vracím se ze střeleckých závodů!

LOYAL *(překvapeně)*: Vracíte se ze střeleckých závodů? Takhle? S puškou přes rameno?

FRANÇOIS *(nervózně)*: Co je na tom divného? Pravda, nevíte o tom nic! Vyhrál jsem, pane, všechny ceny! Ano, pane! Stal jsem se přeborníkem! Jsem přeborníkem ve všech kategoriích! Ano, pane! Jsem nejlepším střelcem na světě! Jsem právě tak slavný jako Vilém Tell!

LOYAL *(všměšně)*: Samozřejmě! Zrovna tak slavný klaun jako Vilém Tell! *(Směje se)* Jako Vilém Tell!

FRANÇOIS: Ano, pane! Překvapuje vás to?

LOYAL *(povolně)*: Ale kde! A samozřejmě znáte Viléma Tella?

FRANÇOIS: Jestli znám Viléma Tella? *(Opovržlivě svěsí hlavu)* Vždyť je to můj přítel, pane!

LOYAL *(k obecnstvu)*: Nepochyboval jsem o tom. *(K Françoisovi)* Tak Vilém Tell je váš přítel?

FRANÇOIS *(suše)*: Ano, pane, Vilém Tell je můj přítel!

LOYAL: Heleďte, to není možné!

FRANÇOIS: Jak to, že to není možné?

LOYAL: Ovšem! Vilém Tell je přece mrtev!

FRANÇOIS: Cože? Co to říkáte? Vilém Tell je mrtev? *(Nařká)* Je mrtev, Vilém Tell? *(Hlučně pláče)* Je mrtev? Vždyť jsem ani nevěděl, že stůně! Můj přítel Vilém Tell je mrtev?

LOYAL: Ano! Už několik století!

FRANÇOIS *(překvapeně)*: Už několik století? Jak ten čas utíká!

LOYAL *(rezignoval)*: Ach ano! Víte, že Vilém Tell měl syna?

FRANÇOIS: Já mám také syna!

LOYAL: Máte syna... Ne... To jsem nevědě! Kde je?

FRANÇOIS: Je zde! *(Otočí se k sedadlům a hledá mezi obecnstvem)* Je tady někde mezi diváky! *(Vykřikuje)* Josefe! Josítku! Josefe, kde jsi? Pohleďte... je támhle!

ALBERT *(na sedadle mezi diváky)*: Tati! Jsem tu!

FRANÇOIS *(otcovsky)*: Pojď ke mně, Pepíčku! Pojď, ať tě představím!

ALBERT *(chlapecky)*: Ano, tati! Už jdu!

FRANÇOIS: Říkej mi tatínku!

ALBERT *(rozpačitě)*: Ano, tatínku! *(Točí se kolem sebe a nerozhodně se škrábe na hlavě)*

FRANÇOIS: Pane Loyale, představuji vám svého syna!

LOYAL *(překvapeně)*: Váš syn? Prosím vás, jak jste starý?

FRANÇOIS *(pomateně)*: Pětačtyřicet!

LOYAL: Pětačtyřicet! *(K Albertovi)* A vy, Josefe? Jak jste starý?

ALBERT: Osmdesát!

LOYAL *(k Françoisovi)*: Pak to tedy není váš syn!

FRANÇOIS: Ale ano, je to můj syn!

LOYAL: To není možné!

FRANÇOIS *(k Albertovi)*: Je to váš otec?

ALBERT: Ne! To je má matka!

LOYAL *(lhostejně)*: No budiž! *(K Françoisovi)* Tvrdíte, že jste přeborník?

FRANÇOIS: Ano, pane!

LOYAL: Předvedete mi ukázkou své dovednosti?

FRANÇOIS: Samozřejmě, pane! *(K Albertovi)* Pojď, synáčku. *(Veďe jej ke vstupu bráně umělců. Pak počítá mnoho kroků, vyjme z kapsy jablko a chce je dát na Albertovu hlavu. Albert má však na hlavě klobouk. Dlaní své ruky mu srazí klobouk z hlavy)* Tady se nehodí mít klobouk! *(Počítá znovu své kroky. Albert zvedne klobouk, očistí si jej rukávem a dá si jej na hlavu. François se vrací, aby umístil na jeho hlavě jablko, zpozoruje klobouk a znovu jej srazí k zemi)* Řekl jsem: Bez klobouku! *(Začíná znovu počítat své kroky. Ohromený Albert zvedne klobouk, upraví jeho tvar,*

chvíli se mu obdivuje a pak si jej dá znova na hlavu. Rozhněvaný François se na něj řítí a dříve, než může Albertovi srazit klobouk s hlavy, Albert jej sám sejme a odhazuje do manéže)

ALBERT (vítězně): Bez klobouku!

FRANÇOIS (ustoupí, aby zaujal postavení střelce. Míří. Zatím si však Albert dal klobouk na hlavu. François používá lsti. Klade svou pušku na zem. Křičí z plna hrdla): Pane Loyale! Pane Loyale! (Albert se otočí, François se k němu rychle přiblíží a uhodí ho do hlavy plácačkou tak prudce, že mu narazí klobouk až po uši. K Loyalovi) Pohledte, pane Loyale, Josef ztratil hlavu! (Albert se marně namáhá vyprostit se z klobouku, který mu brání v rozhledu. François chytne klobouk oběma rukama za obrubu, strhne jej Albertovi z hlavy a odhazuje do pilin manéže. Albert poskakuje. Klobouk letí až ke vstupní bráně. Albert jej zvedá, François připomíná) Hele, Josefe, buď hodný!

ALBERT: Ano, tatínku! (François klade jablko na Albertovu hlavu. Jablko se kutálí a spadne! François na něj plivne, aby drželo lip. Ale jablko stejně nedrží. Albert k Françoisovi) Co to děláš, tatínku?

FRANÇOIS (zlostně): Chci postavit jablko na hrušku! (Nedaří se mu to. Loyal ho sleduje s opovržením. François tluče na jablko stále silněji. Albert se pod jeho ranami hrouťí a klesá k zemi, potom pomalu ustává. Jablko drží v rovnováze. François znovu počítá své kroky, dává pušku k lici a míří na jablko. Albert se třese strachem. Jablko padá na zem. François se vrací k Albertovi, dívá se na něj s opovržením, dá mu políček a zvedne jablko, které opět dá na Albertovu hlavu) Pohneš-li se, jablko spadne! Rozuměls?

ALBERT: Ano, tatínku! (Pokyne hlavou, když říká „ano“. Jablko spadne)

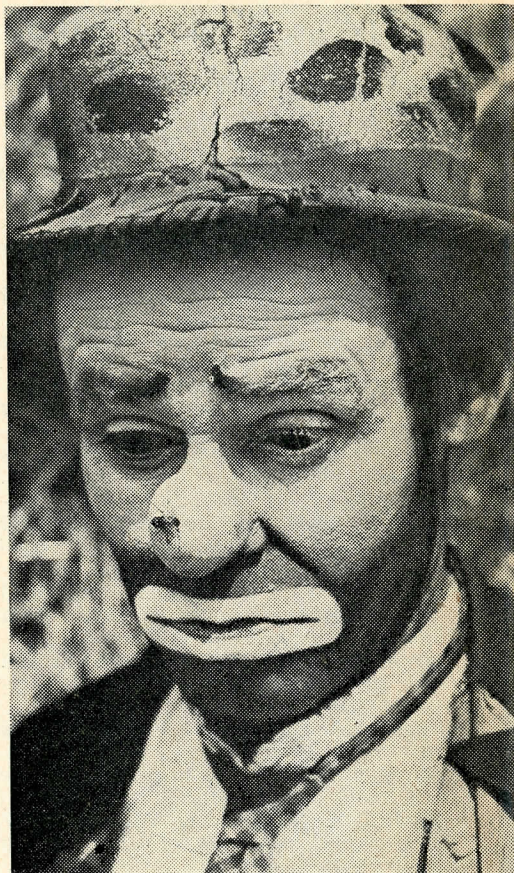
FRANÇOIS: Nemáš ve mne důvěru? Máš strach?

ALBERT: Já ne! To jablko se bojí!

FRANÇOIS (dá jablko na Albertovu hlavu): Pochop to! Nehýbej se!

ALBERT: Ne! Pohne hlavou. Jablko padá)

FRANÇOIS: Řekl jsem ti, aby ses nehýbal! (Dá Albertovi políček a jablko mu dá znova na hlavu) Pochop to, ne-

smíš se hýbat! (Nový políček. Jablko znova padá. Nový pokus) Nehýbej se!

ALBERT (nečeká na políček, kterým ho chce François obšťastnit. Ohne se k zemi a políček ho mine. François, stržený svým rozběhem, dělá na koberci přemety a setká se s Albertem, schýleným k zemi. Zvedají se proti sobě hrozivě, připraveni k boji, ale nakonec se obejmou): Tatínku!

FRANÇOIS (k Loyalovi): Nemáte zde kladivo a hřebík?

LOYAL: Kladivo a hřebík? Co s tím chcete dělat?

FRANÇOIS: Upevnit jablko na hlavě!

LOYAL: Snad to nemyslíte vážně? Počkejte, ukáži vám, jak se upevňuje jablko, aby drželo! Je to velmi jednoduché! (Vezme z rukou klauna jablko, prohlédne si je, pak je oťře rukávem a kus ukousne. Zbytek dá na hlavu rozveseleného Alberta) Vidíte, jak je to snadné! Hledte! Teď drží dobře!

FRANÇOIS (uštěpačně): Na mou duši, nemyslí jsem, že jste tak inteligentní! (Vzdaluje se několik kroků, aby střílel. Zatím Albert chytne jablko, vybere si jeho lepší stranu, utře ji a kousne plným úst. Potom klade jablko rychle zpět na hlavu. Má plná ústa, přestane však žvýkat, jakmile ucítí Françoisův pohled. François jde k Albertovi, vezme jablko, jehož dobrá třetina již zmizela, prohlíží je, dává je zpět na Albertovu hlavu a vrací se na své stanoviště. Albert znova kousne do jablka. François se vrací, uchopí jablko a dívá se pohledem plným soucítění opovržením hned na Alberta, hned na jablko, které se opět značně zmenšilo. Sám si kousne do jablka, umístí je na Albertově hlavě a vrací se na své stanoviště, při čemž se chvílemi otáčí. Poprvé vidí Albertovu ruku ve vzduchu, podruhé ve výši hlavy, přičemž se Albert začne škrábat na hlavě.

Zatím co se François shýbá pro svou pušku, Albert má čas sníst zbytek jablka a na hlavu si dá ohryzek. Albert se začne dusit. François dá pušku k líci, míří... K svému překvapení zjišťuje, že jablko zmizelo. Vrhne se k Albertovi, nadává mu a stoupá si na špičky, aby prohlédl jeho paruku)

FRANÇOIS (zlostně): Jablko! Kde je jablko?

ALBERT (ukazuje své tváře): Zde! (François mu dá políček. Za to dostává od Alberta do tváře rozžvýkané jablko. Albert, kterému se ulevilo) To jsi ty, tatínku?

LOYAL (přichází k nim): Tak co? Co je s tou ukázkou?

FRANÇOIS: Hned, pane Loyale! Stačí mi ohryzek! (Vrací se na místo. Dá pušku k líci, míří a vystřelí. Proud vody zaplaví Albertovu tvář. Albert vykřikne a hřmotně pláče)

ALBERT: To nebylo hezké, tatínku! (Poněvadž François a Loyal se mu vysmívají, rozzuřený Albert chytne pušku, na jejíž konec nešikovně přimontuje zakroucenou trubku. Míří a vystřelí na François, ale je to on sám, jemuž puška vychrstne vodu do obličeje. Všichni odcházejí)

Protože všechno, tudíž i klaunstvo, neustále jde odněkud někam, odněkud, kam to přišlo také odněkud, a člověk jen zírá a dívá se řka: Kam tohle všechno půjde dál?

No, zase dál, tak jako klauni na té dlouhé cestě prošli komedií dell'arte, krzevá Molièra do veaudevillu a manéže a pak do americké burlesky a do němeého filmu a do zvukového a do barevného a kresleného a do cinoráma a do televize a konec konců, copak astronaut by svým kostýmem nepřipomínal klauna, kdybychom nežili v době tak vědecké, až to mrzí? Proč se klauni tolik a tak dlouho líbili? Inu nejspíš proto, že lidi potřebují smích.

Podívejme se blíž na klauny. Proč byli vždycky a všude, za všech okolností, v míru i za války, v zázemí i na frontě, v době svobody i nesvobody, proč byli miláckové davů? Vzdělaných, méně vzdělaných i nevzdělaných?

Proč se tedy tak rádi smějem klaunům?

Já nemůžu, ty nemůžeš, on nemůže; ale klaun může. Může si za mě vyřídit účet s tím troubou il Capitano, co obtěžuje mou ženu (komedie dell'arte), může podrazit nohy tomu zatracenému policajťovi, co mě minule sekýroval

Jan Werich s Miroslavem Horníčkem v *Těžké Barboře*. Foto J. Červený

(Charlie Chaplin), může vzít štaflemi do hlavy mého nadřízeného (Buster Keaton), zkrátka klaun může, co já nemůžu, ať už proto, že se neodvážím, nebo proto, že jsem jemné povahy. A mají-li psychiatři pravdu (proč by neměli mít), jsou klauni odjakživa v oblibě pro hygienu, kterou poskytují lidské duši. Miluju pocit únavy po velkém smích. Miluju pohled na smějící se lidi.

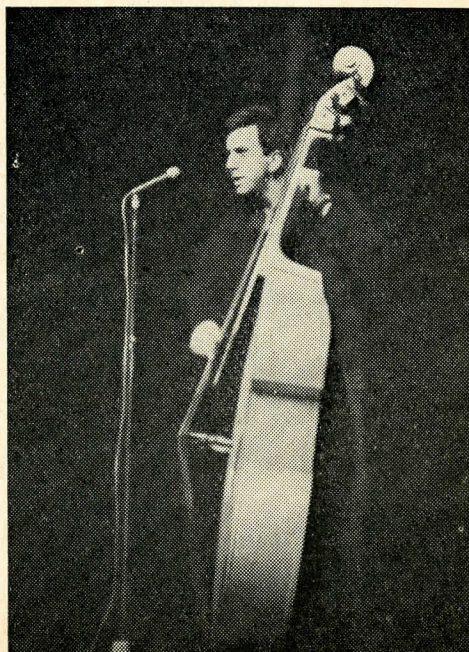
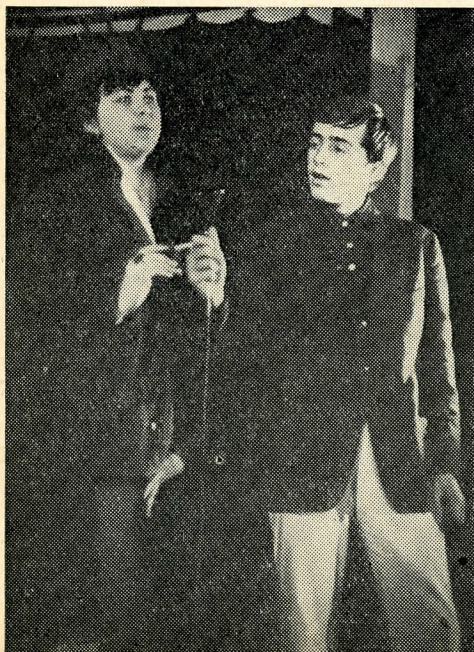
JAN WERICH

Skřítko Puka, boha Dionysa, ani fauna, po němž zbyla v háji jen chechtavá ozvěna, nikdy nedohoníme. Sotva se nám mihne — než se vzpamatujeme z křečí veselosti, kterou nás poznamenal — je pryč. Jen kozí ocásek se na okamžik zatetelí v mlázi. Smích — tu ozvěnu našeho pláče — to křídlo úsměvu, co tluče za oknem nočního strachu, nikdy mít v hrsti nebudem. Kdybychom — nedejte bohové — tu sladkou můru polapili, bylo by na světě po srandě.

JIRÍ VOSKOVEC

Letošního IX. Šrámkova Písku se mj. zúčastnily brněnské Divadlo Za roletou kabaretní komedii Případ Babinský (nahore), pražské Inklema pořadem Jak se chodí za holčkama (dole vlevo) a soubor jindřichohradecké SVVŠ pásmem Už se, dítě, moudrým býti; snímky J. Pražák, K. Minc, M. Khol

repertoár malé scény

Vydává ministerstvo
školství a kultury
v nakladatelství
Orbis, n. p.,
Praha 2, Vinohradská 46

Redakce
Repertoáru malé scény
a Amatérské scény:

Jiří Beneš
(vedoucí redaktor),
Pavel Bošek,
Marie Vašínková,
Jaroslav Vedral

Grafická úprava:
Miloslav Fulín

Technická redaktorka:
Jana Zubířková

Redakční kruh:

Pavel Flala,
Vladimír Fux,
Miloš Hercík,
Jiří Chlábek,
Miroslav Kovářík,
Vladislav Stanovský,
Josef Škvorecký,
Ivan Verner,
Ivan Vyskočil

Adresa redakce:
Praha 1, Vinohradská 3;
telefon 221054

Tiskne Knihitisk, n. p.,
provoz 2,

Praha 2, Slezská 13
Rozšiřuje PNS,

o předplatném informuje
a objednávky přijímá
každá pošta i doručovatelé;
objednávky do zahraničí
vyřizuje PNS,

ústřední expedice tisku,
odd. vývoz tisku,

Praha 1, Jindřišská 14

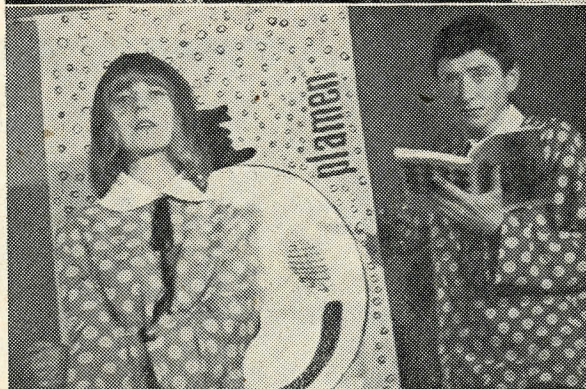
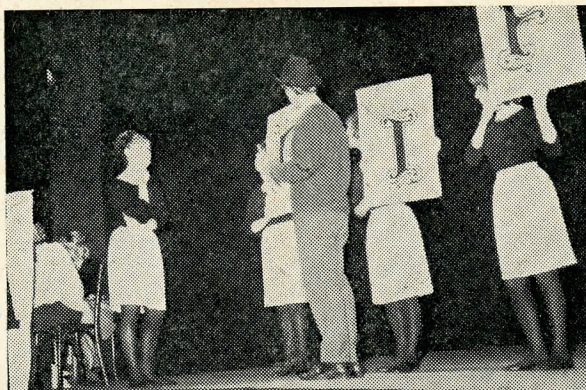
Vychází měsíčně;
cena výtisku 2,50 Kčs

Toto číslo
bylo tiskárně odevzdáno
19. července

© Orbis, 1965

F-07*50196

Právo k provozování
uveřejněných textů zadává
Československé divadelní
a literární jednotelství,
Praha 2, Vyšehradská 28;
autorská práva autorů
hudebních skladeb chrání
Ochranný svaz autorský,
Praha 6, Čs. armády 20

Na snímcích Z. Vítka, J. Pražáka a K. Mince
brandýský soubor Saturn v pořadu A+Z+
+konstanta =, čelákovické Divadélko O páté
v kabaretní hře Žraloci a kytara a karlovar-
ská Kapsa v pásmu Plamen v Kapse aneb
Kapsa v Plameni — na písecké přehlídce

HVĚZDA NA VRBĚ

Hudba: Karel Mareš / Text: Jiří Štaidl

Moderato

Ami Emi Ami F Emi G7 C Emi

Kdo se večer hájem vrací, ten ať klopi zra-ky, ať je
je-ho o-či z-jistí, i když se to ne-zdá, že na

Ami Emi Ami Dmi6 1/8 Ami F A C Emi

nikdy ne-o-brací k vrbě kří-vo-la-ký. Jinak
větvi kromě listí vi-sí

2/8 Ami 6/8 Ami C F

ma-lá hvě- zda. Vi-dě-li jsme jednu v lukách olakat

C F Dmi Bb7

na tý vrbě klu-ka, kte-rý pevně věril to-mu, že ji
D D7 G7 Emi Ami Emi F

sundá z to-ho stromu. Kdo o hvězdy je-ví zájem, zem když
pro ni rosou brodí a pak

Emi G7 C Emi Ami Emi Ami Dmi6 3/8 1/8 Ami

večer chladne, ať jde přesto klidně há-jem, hvězda někdy spad-
vr-bu na-jde si a pro ty co ko-lem cho-dí na tu

E A C Emi 2/8 Ami

ne. Ať se větev za-vě- sí.

A. JEGOROV Z ORCHESTRU DIVADLA SEMAFOR; FOTO V. SOCHŮREK